

ARTICLE 19

„SLAPP“ – stanje u Srbiji

Izveštaji po državama

December 2021

Organizacija ARTICLE 19 je posvećena tome da se svuda u svetu ljudi mogu izražavati slobodno, kako bi mogli aktivno da učestvuju u javnom životu, bez straha od diskriminacije. Mi branimo dve slobode koje se međusobno prepliću, što čini temelj našeg rada. Sloboda govora se tiče prava svih da izražavaju i prenose svoja mišljenja, ideje i informacije putem svih sredstava, kao i da preispituju nosioce javnih ovlašćenja i da se sa njima ne slažu. Sloboda saznanja tiče se prava da se zahtevaju i dobiju informacije od nosilaca javnih ovlašćenja u svrhe transparentnosti, dobrog upravljanja i održivog razvoja. Ako je neka od ovih sloboda ugrožena jer vlastodršci nisu uspeli da ih propisno zaštite, ARTICLE 19 upotrebljava svoje snage i jednim glasom govori kroz sudove, svetske organizacije i civilno društvo gde god da smo prisutni.

Sajt: www.article19.org

Tw: [@article19org](https://twitter.com/article19org)

Centar za ljudska prava Američke advokatske komore (ABA) promoviše i štiti ljudska prava širom sveta, podstičući advokate da pomognu zastupnicima ljudskih prava kojima se pretilo, štite ranjive zajednice i pozivaju vlasti na odgovornost na osnovu zakona. ABA je najveće dobrovoljno udruženje advokata i pravnika na svetu. Kao nacionalni glas u pravničkoj profesiji, ABA radi na tome da pojača sprovođenje pravde, promoviše programe kojima se advokatima i sudijama pomaže u njihovom poslu, izdaje akreditacije za pravne fakultete, pruža kontinuirano pravno obrazovanje i radi na tome da se u javnosti širom sveta poveća razumevanje o važnosti vladavine prava. Centar za ljudska prava Američke advokatske komore je pratio suđenja i obezbeđivao besplatnu pravnu pomoć ugroženim braniocima ljudskih prava u više od 60 zemalja. Ovaj zajednički izveštaj su delom pisali spoljni konsultanti i zaposleni advokati u ABA centru za ljudska prava, izražavajući svoje mišljenje. Ovaj izveštaj nisu odobrili ni ABA Dom delegata niti Odbor guvernera, te se ne smatra da ovaj izveštaj predstavlja politiku ABA u celini. Pored toga, ovaj izveštaj i njegov sadržaj nisu pravni saveti za pojedinačne slučajeve.

Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) je profesionalna organizacija sa preko 3.300 članova. NUNS je osnovan 1994. godine i glavni ciljevi su mu promovisanje slobodnih i pluralističkih medija u Srbiji, unapređenje profesionalnih i etičkih standarda, zaštita prava i interesa medijskih profesionalaca, kao i promovisanje saradnje među novinarima i novinarskim organizacijama u zemlji i inostranstvu.

©ARTICLE 19, ABA Centar za ljudska prava i NUNS, 2021

Ovaj izveštaj je licenciran preko slobodne softverske licence Creative Commons Autorstvo-Nekomercijalno-Deliti pod istim uslovima 3.0. Možete slobodno deliti, distribuirati i prilagoditi ovaj izveštaj ili njegove delove, ako:

- 1) navedete autore ARTICLE 19, ABA Centar za ljudska prava i NUNS;
- 2) ne koristite ovaj izveštaj u komercijalne svrhe;
- 3) podelite bilo koji autorski deo ove publikacije pod identičnom licencom.

Da biste videli ceo zakonski tekst ove licence, pogledajte: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>.

Istraživanje ARTICLE 19 je deo projekta Sloboda medija brz odgovor (MFRR), koji vodi evidenciju, prati i reaguje na povrede medijskih i novinarskih sloboda u državama članicama EU i državama kandidatima. U okviru ovog projekta pruža se pravna i praktična podrška, sprovodi javno zagovaranje i informisanje da bi se zaštitili novinari i medijski radnici. MFRR je konzorcijum koji predvodi Evropski centar za medije i medijske slobode (ECPMF), uključujući i ARTICLE 19, a tu su i Evropska federacija novinara (EFJ), Neograničena sloboda štampe (FPU), Institut za primenjenu informatiku Univerziteta u Lajpcigu (InfAI), Međunarodni institut za štampu (IPI) i CCI/Osservatorio Balcani e CaucasoTranseuropa (OBCT). Projekat delimično finansira Evropska komisija. www.mfrr.eu

Srpska verzija ovog teksta je prevod originala sa engleskog i služi samo u informativne svrhe. U slučaju neslaganja, originalni tekst na engleskom će prevagnuti.

Contents

Rezime	5
Preporuke	7

Uvod	9
Važeći međunarodni standardi ljudskih prava	11
Zaštita prava na slobodu izražavanja	11
Ograničenja prava na slobodu izražavanja	12
Sloboda izražavanja i zaštita ugleda	13

Analiza zakona na osnovu kojih se pokreću SLAPP tužbe u Srbiji	15
Obim zaštite novinara	15
Zaštita ugleda u okviru Zakona o javnom informisanju i medijima	15
Obim zaštite	15
Teret dokazivanja	16
Odbrane u slučajevima klevete	17
Zaštita ugleda na osnovu Zakona o obligacionim odnosima	17
Obim zaštite	17
Teret dokazivanja	18
Pravni lekovi u slučajevima klevete	18
Zaštitne mere protiv SLAPP tužbi	20

Glavni trendovi u slučajevima protiv čuvara javnog interesa	22
Najveći broj tužbi pokrenuli javni zvaničnici i političari	22
Više slučajeva za istu objavu	24
Postupci dugo traju	25
Nepovoljan uticaj naknade štete na novinare i aktiviste	25

Preporuke	26
Dodatak	28

Slučaj 1: Dragoljub Simonović protiv portala ŽIG Info, glavnog urednika i vlasnika Željka Matorčevića i novinara Srećka Vasića i Milana Jovanovića, 15 predmeta, aktivne tužbe, započete u 2017. godini (1 tužba), 2019 (1 tužba), 2019 (13 tužbi)	28
Slučaj 2: Jugoslav Stajkovac protiv Gvozdena Zdravića, 2013–2018	29
Slučaj 3: Slavoljub Nikolić protiv Gvozdena Zdravića, 2011–u toku	30
Slučaj 4: Nebojša Stefanović protiv NIN-a i grupe autora, 2016–2020	30
Slučaj 5: Nebojša Stefanović protiv Peščanika i novinarkе Vesne Pešić, 2016–2018	31
Slučaj 6: Ištvan Kaić protiv Miloša Vasića, NUNS-a i Peščanika, 2014–u toku	31
Slučaj 7: Ištvan Kaić protiv Miloša Vasića, Nedima Sejdinovića (NDNV), Vukašina Obradovića (NUNS), Perice Gunjića (Cenzolovka) i Peščanika, dve tužbe, 2014–2016	32
Slučaj 8: Ljubiša Diković protiv Nataše Kandić, 2012–2016	33
Slučaj 9: Nenad Popović protiv KRIK-a, četiri tužbe, 2018–2019	33
Slučaj 10: Vladimir Šekrevski protiv KRIK-a, 2017–2020	34
Slučaj 11: Đorđe Vukadinović protiv Danasa, 2010–2014	34
Slučaj 12: Đorđe Vukadinović protiv Milice Jovanović, Zorana Panovića i DanGrafa, 2010–2017	35
Slučaj 13: Vjekoslav Radović protiv NUNS-a, 2009–2016	35
Slučaj 14: Emir Kusturica protiv Zorana Janića, Miroslava Bojčića, Peščanika i B92, 2011–2018	36
Slučaj 15: Jorgovanka Tabaković protiv Blica, 2014–2018	37
Slučaj 16: Srđan Ilić protiv Peščanika, Svetlane Lukić, Svetlane Vuković i Slobodana Tomića, 2015–2020	37
Slučaj 17: Nikola Sandulović protiv Danasa, 2010–2016	38
Slučaj 18: Goran Belić protiv Milice Čubrilo i Vremena, 2019–u toku	39
Slučaj 19: Nebojša Stefanović protiv Nova.rs, 2020–u toku	39
Slučaj 20: Nebojša Stefanović protiv Danasa, 2020–u toku	40
Slučaj 21: Dragan Josić protiv Božidara Todorovića, 2020–u toku	40
Slučaj 22: Goran Belić protiv Nensile Radojković, 2020–u toku	41
Slučaj 23: Dragan Josić protiv Ratka Ristića, 2020–u toku	41
Slučaj 24: Goran Belić protiv Aleksandra Jovanovića, 2020–u toku	42
Slučaj 25: Vojislav Miljković protiv Milene Kitanovski, 2020–u toku	42
Slučaj 26: Miloš Dangubić protiv Milene Kitanovski, 2020–u toku	43

Rezime

U okviru ovog izveštaja, organizacija ARTICLE 19, Centar za ljudska prava Američke advokatske komore (ABA) i Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) ispituju situaciju u vezi sa strateškim tužbama protiv javnog učešća (engl. SLAPPs) u Srbiji. Ove tužbe su jedna vrsta pravnog uznemiravanja kritičkih glasova, koje sprovode moćni pojedinci i organizacije koje žele da izbegnu nadzor javnosti. Cilj im je da iscrpe finansijske i psihološke resurse i da utišaju kritičke glasove, sve na štetu učestvovanja javnosti.

S obzirom na to da ove tužbe omogućuju problematični zakoni kojima se reguliše kleveta, u ovom izveštaju se detaljno razmatra u kojoj su meri srpski zakon i sudska praksa o zaštiti ugleda usklađeni sa međunarodnim standardima prava na slobodu izražavanja. Razmatra se i kako se ovi standardi u praksi primenjuju protiv onih koji kritikuju i pišu o vlasti u Srbiji.

U izveštaju se optimistički utvrđuje i da srpsko zakonodavstvo obezbeđuje neke specifične zaštitne mere protiv kršenja prava na slobodu izražavanja zbog ugleda u slučajevima protiv medija. Na primer, Zakonom o javnom informisanju i medijima (ZJIM) utvrđuje se kraća zastarelost u slučajevima protiv medija (šest meseci od datuma objavljivanja) u poređenju sa ostalim slučajevima u okviru građanskog prava (tri godine od trenutka kada se desila navodna šteta). Prema ZJIM, teret dokazivanja je na tužiocima koji treba da dokažu da su tuženi naneli štetu njihovom ugledu i da je zbog toga došlo do materijalne ili nematerijalne štete. Srpski sudovi generalno primenjuju odbranu razumnog objavljivanja, u skladu sa međunarodnim pravom ljudskih prava, i u slučajevima klevete često se pozivaju na relevantne slučajeve iz sudske prakse Evropskog suda.

Međutim, u izveštaju je istovremeno utvrđeno nekoliko problema u zakonskom okviru i sudskom tumačenju. Naročito sledeće:

- srpski sudovi se ne oslanjaju dosledno na „funkcionalnu“ definiciju novinarstva. Oni ovaj koncept usko tumače i odobravaju novinarsku zaštitu samo profesionalnim novinarima, tj. samo onim medijima i novinarima koji su registrovani u Registru medija;

- glavno zakonodavstvo vezano za klevetu – ZJIM i Zakon o obligacionim odnosima (ZOO), obezbeđuju zaštitu „časti“, „autentičnosti“ i „pijeteta“. Ovi termini imaju nejasno značenje i mogu se protumačiti fleksibilno da bi se zadovoljile potrebe vlasti, uključujući i sprečavanje kritike. Po njihovom tumačenju, srpski sudovi dozvoljavaju zahteve za naknadu štete zbog povrede ugleda, na osnovu običnog uvredljivog govora ili mišljenja, što ne može predstavljati pravu štetu ugledu;
- Zakon o javnom informisanju i medijima i Zakon o obligacionim odnosima nude veliki broj odbrana koje se mogu koristiti u slučajevima klevete (kao što je odbrana nevine publikacije ili odbrana mišljenja) i potrebno je da javni zvaničnici i javne ličnosti tolerišu veći nivo zadiranja (članovi 79. i 8. Zakona o javnom informisanju i medijima i član 198. stav 2. Zakona o obligacionim odnosima). Međutim, srpski sudovi ne uspevaju da ove odbrane adekvatno razmotre u praksi. Naročito u slučajevima javnih ličnosti i zvaničnika, sudovi smatraju odlučujućim navode o duševnom bolu tužilaca, čak i ako stvarna šteta po njihov ugled nije potkrepljena. Osim toga, bez obzira na to što srpski sudovi često prave jasnu razliku između činjenica i vrednosnih sudova, oni dozvoljavaju zaštitu mišljenja samo ako postoji „činjenična osnova“. Ne uspevaju da daju jasnu procenu uzimajući u obzir kontekst, okolnosti u kojima su izjave date ili čak i formu izražavanja;
- čak i u slučajevima u kojima pravni okvir omogućuje zaštitu ugleda koja prevazilazi zaštitu od neistinitih činjeničnih tvrdnji koje zaista nanose štetu ugledu i časti, srpske sudije često ne primenjuju međunarodne i regionalne standarde koji se odnose na širu zaštitu slobode izražavanja;
- u proceni štete nanosene ugledu, srpski sudovi često ni ne zahtevaju od tužilaca da dokažu neistinitost sporne tvrdnje, kao i da je ta tvrdnja nanela štetu njihovom ugledu. Sudovima je često dovoljno to da je tvrdnja jednostavno izazvala duševni bol tužiocu;
- iako se od sudija zahteva da uzmu u obzir štetne posledice koje proizlaze iz velikih iznosa naknade štete u građanskim parnicama, srpski pravni okvir nema procesne zaštitne mere kojima bi se sprečile ili obeshrabrile *SLAPP* tužbe, poput odbačaja tužbe ili efikasnog vođenja postupka;

- novinari i branioci ljudskih prava nisu dovoljno obučeni da se sami brane u *SLAPP* slučajevima i nije im dostupna besplatna pravna pomoć. Kako postoji rizik od suočavanja sa naknadama štete i mogućnost da budu tuženi za klevetu, to stvara efekat zastrašivanja i sprečava novinare da izveštavaju o pitanjima koja su zaista važna za javnost.

U izveštaju je data analiza 26 predmeta *SLAPP* slučajeva pokrenutih protiv novinara, medija i branitelja ljudskih prava u proteklih 10 godina (od 2010. do 2020. godine). U ovim predmetima se vidi kako javni zvaničnici, javne ličnosti i ostala moćna lica u Srbiji koriste slučajeve *SLAPP* tužbi da bi reagovali na kritike. To su slučajevi klevete pokrenuti zbog publikacija, tekstova ili objava na društvenim medijima kojima se obelodanjuju ili kritikuju očigledna zloupotreba javnih fondova, vršenja javnih dužnosti i ostalih pojava.

Preporuke

Organizacija *ARTICLE* 19, Centar za ljudska prava ABA i NUNS pozivaju srpsku vladu da preduzme sve neophodne mere, uključujući i zakonodavne, pravosudne i specijalne procesne mere kako bi se eliminisali *SLAPP* slučajevi u Srbiji. Minimalno bi trebalo:

- preispitati odredbe o kleveti u ZJIM i ZOO kako bi se obezbedilo da se zaštita pruža samo za neistinite činjenične tvrdnje koje nanose značajnu štetu ugledu tužioca. Treba eliminisati zaštitu nejasnih koncepata, kao što su pijetet i autentičnost;
- u odredbe o pravnim lekovima u slučajevima klevete prema ZOO treba uključiti neke osnovne kriterijume za određivanje iznosa novčane naknade. Novčane naknade koje prevazilaze naknadu za štetu ugledu treba da budu mere koje se primenjuju u izuzetnim slučajevima, tj. samo kada tužilac ili podnosilac tužbenog zahteva dokažu da je tuženi znao da je određena tvrdnja neistinita i da je postupio sa posebnom namerom da nanese štetu tužiocu ili podnosiocu tužbenog zahteva. Novčana naknada štete nikada ne sme biti nesrazmerna učinjenoj šteti i treba uzeti u obzir nenovčane pravne lekove poput objavljivanja izvinjenja ili korišćenja prava na odgovor, kao i iznos naknade štete koji se dodeljuje u ostalim građanskim deliktima. Prilikom dodeljivanja novčane naknade treba uzeti u obzir stvarne finansijske mogućnosti tuženih;

- Zakonom o obligacionim odnosima treba utvrditi najviši fiksni iznos naknade koja se može dodeliti za nematerijalnu štetu ugledu, tj. štetu koja se ne može kvantifikovati u novčanom smislu, ali ne treba zakonski utvrđivati minimalni iznos naknade štete. Maksimalan iznos treba primenjivati samo u najozbiljnijim slučajevima;
- treba uložiti napore da se poboljšaju kapaciteti srpskog pravosuđa da primenjuje međunarodne i regionalne standarde slobode izražavanja u *SLAPP* slučajevima i tužbama za klevetu. Treba obezbediti redovnu obuku i razmisliti o standardima iz sudske prakse Evropskog suda koji se stalno unapređuju;
- treba osnažiti prepoznavanje funkcionalne prirode novinarstva. Naročito treba široko tumačiti odredbe člana 29. Zakona o javnom informisanju i medijima i uključiti ne samo registrovane novinare već i sve ostale koji se redovno ili profesionalno bave prikupljanjem i širenjem informacija u javnosti, koristeći bilo koje sredstvo masovnih komunikacija;
- treba eliminisati praksu u kojoj se izriče novčana naknada štete u slučajevima klevete samo na osnovu obične tvrdnje tužioca da je doživeo duševni bol (prema članu 200. ZOO). Šteta nanescena ugledu određenog lica mora preći određeni prag pre nego što se ograniči sloboda izražavanja; naime, mora se naneti „ozbiljna šteta“;
- prilikom procene slučajeve koje podnose javni zvaničnici, političari i javne ličnosti, sudovi moraju imati u vidu da ova lica treba da imaju veću toleranciju na kritiku od običnih građana, jer su oni ipak direktno uključeni u poslove koji se tiču javnosti;
- u svojoj proceni slučajeve, sudovi moraju obezbediti da niko ne bude odgovoran na osnovu zakona o kleveti zbog izražavanja mišljenja. Sudovi moraju uzeti u obzir sve okolnosti neke izjave, uključujući i upotrebljeni jezik i žanr, kada ocenjuju da li je neka izjava mišljenje. Kada je očigledno da će publika neku izjavu shvatiti u humorističkom, provokativnom ili satiričnom tonu, onda se ta izjava mora smatrati za mišljenje.

Uvod

Različite tehnike zastrašivanja i napada na medije i ostale čuvare javnog interesa predstavljaju sve veću pretnju medijskoj slobodi i javnom učešću u Srbiji. Novinari i branitelji ljudskih prava se sve više suočavaju sa fizičkim napadima, uznemiravanjem i pretnjama koje dolaze i od državnih i nedržavnih aktera zbog rada novinara, naročito kada izveštavaju o kršenju ljudskih prava, nezakonitim delima protiv interesa javnosti i korupciji.¹ Nakon toga često se nastavljaju koordinisane kampanje blaćenja i onlajn uznemiravanje.²

Poslednjih nekoliko godina bilo je dosta tužbi koje su bile medijski eksponirane, a pokrenuli su ih javni zvaničnici, javne ličnosti i ostali moćnici protiv novinara, medija, građanskih organizacija i predstavnika zajednice koji zahtevaju demokratsko upravljanje i odgovornost. Obično su ove tužbe – poznatije pod nazivom strateške tužbe protiv javnog učešća (engl. *SLAPP*) – pokretane samo da bi se uznemiravali ili pokorili protivnici i sprečilo vršenje osnovnih prava. Oni protiv kojih su pokrenute ove skupe građanske parnice obično nisu sposobni da se sami brane.

U ovom izveštaju, organizacija *ARTICLE 19*, Centar za ljudska prava ABA i NUNS pomnije razmatraju ove vrste pravnih napada i skiciraju opšti okvir kako bi zakon i sudska praksa u Srbiji mogli bolje da se usklade sa međunarodnim i regionalnim standardima slobode izražavanja.

Iako ne postoji jedinstvena definicija ovakvih tužbi, a u zavisnosti od pravnog konteksta, protiv ovih tužbi se u zagovaranju i zakonima koriste različiti elementi, a neki od problema koji se prepoznaju u ovom izveštaju generalno odgovaraju prihvaćenoj definiciji *SLAPP* tužbi. Obično se ovakve tužbe u Srbiji pokreću na osnovu zaštite ugleda/zbog klevete, te je fokus izveštaja na analizi zakonodavstva koje reguliše klevetu i pregledu sprovođenja zakona u praksi.

Struktura izveštaja je sledeća:

- u izveštaju se najpre ukazuje na važeće međunarodne standarde slobode izražavanja koji treba da služe kao osnova za sva ograničenja slobode izražavanja u Srbiji;

- zatim se analizira zakonodavstvo koje reguliše klevetu i koje se najčešće koristi za pokretanje *SLAPP* tužbi u Srbiji;
- u izveštaju se navode i glavni problemi koji su prepoznati u ovim slučajevima iz perspektive međunarodnih standarda slobode izražavanja i daje se pregled ovih trendova preko tipičnih slučajeva;
- na kraju se u izveštaju daju specifične preporuke kako se zakonodavstvo i praksa mogu unaprediti da bi se zaštitili mediji, novinari i aktivisti od ovakvih tužbi i kako bi se u potpunosti uskladili sa relevantnim međunarodnim i regionalnim standardima.

Važeći međunarodni standardi ljudskih prava

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava (Evropska konvencija) i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (engl. ICCPR, u daljem tekstu: Pakt) deo su srpskog pravnog sistema. Članom 194. Ustava Srbije predviđa se njihova suprematija u odnosu na domaće pravo. Oni čine osnovu procene srpskih zakona i prakse date u ovom izveštaju.

Zaštita prava na slobodu izražavanja

Članom 19. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima³ štiti se pravo na slobodu izražavanja, a pravna snaga mu se daje u članu 19. Pakta.⁴ Na evropskoj razini, član 10. Evropske konvencije štiti pravo na slobodu izražavanja na sličan način kao član 19. Pakta.⁵ U okviru EU, pravo na slobodu izražavanja i informisanja garantovano je članom 11. Povelje Evropske unije o osnovnim pravima.⁶

Širok je obim prava na slobodu izražavanja. Član 19. Pakta i član 10. Evropske konvencije od država zahtevaju da svim ljudima garantuju pravo da traže, primaju i saopštavaju informacije i ideje svih vrsta, bez obzira na granice, putem bilo kojeg medija koje lice izabere, što podrazumeva i internet i digitalne medije.⁷

Opšti komentar br. 34 Komiteta za ljudska prava UN (UN Komitet), kao ugovornog tela koje čine nezavisni eksperti koji prate usklađenost država sa Paktom, eksplicitno uviđa da se članom 19. Pakta štite svi oblici izražavanja i sredstva širenja, uključujući i sve elektronske načine izražavanja, kao i one na internetu.⁸

Na osnovu međunarodnih i regionalnih standarda ljudskih prava priznaje se uloga koju mediji, novinari i organizacije za ljudska prava imaju u demokratskom društvu i njihove funkcije koje imaju u sprovođenju prava na slobodu izražavanja. Na primer:

UN Komitet za ljudska prava prepoznaje da se Paktom naročito visoko vrednuje nesputano izražavanje u čijem sadržaju se pokreće i politički diskurs, naročito u okolnostima javne debate koja se odnosi na javne ličnosti u domenu politike i u javnim institucijama;⁹

- slično tome, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) naglašava funkciju medija i nevladinih organizacija kao „čuvara javnog interesa“. ¹⁰ I jedni i drugi imaju važnu ulogu u pozivanju vlada na odgovornost u brojnim pitanjima – od zaštite životne sredine do zaštite ljudskih prava i vladavine prava. ¹¹ Osim toga, Evropski sud uvek smatra da se članom 10. štiti ne samo suština ideja i informacija, nego i forma u okviru koje se one izražavaju i saopštavaju. ¹²
- Pored toga, međunarodna i regionalna tela prepoznaju da novinarstvo podrazumeva različite forme, prakse i aktivnosti koje sprovode različiti akteri, uključujući i blogere i ostale koji objavljuju sami svoj sadržaj u štampi, na internetu ili bilo gde drugde ¹³ (to je tzv. funkcionalna definicija novinarstva). Samim tim, države ne bi trebalo da prave sisteme registrovanja ili davanja licence na osnovu kojih se ograničava obim zaštite ili priznavanja njihove uloge prema domaćem pravu. ¹⁴

Ograničenja prava na slobodu izražavanja

Na osnovu međunarodnog i evropskog prava ljudskih prava, pravo na slobodu izražavanja nije apsolutno pravo. Ono se pak može ograničiti samo u posebnim okolnostima. Na osnovu tzv. tripartitnog testa, svako ograničenje slobode izražavanja:

- **mora biti propisano zakonom:** ograničenja moraju imati zakonsku osnovu, moraju biti javno raspoloživa i dostupna i dovoljno precizno formulisana kako bi se građanima omogućilo da svoje ponašanje regulišu u skladu sa tim; ¹⁵
- **mora težiti legitimnim ciljevima,** koji su iscrpno pobrojani u članu 10, stavu 2. Evropske konvencije i članu 19, stavu 3. Pakta: zaštititi prava ili ugleda drugih, zaštititi nacionalne bezbednosti ili javnog poretka (ordrepublic), kao i javnog zdravlja ili javnog morala;
- **mora biti neophodno u demokratskom društvu:** ograničenje mora biti reakcija na „goruću društvenu potrebu“ ¹⁶ i treba biti ponajmanje restriktivno da bi se ostvario legitimni cilj. Države moraju na specifičan i svojstven način pokazati preciznu prirodu pretnje i direktnu i neposrednu vezu između izražavanja i pretnje. ¹⁷

Sloboda izražavanja i zaštita ugleda

Kako je rečeno ranije, zaštita ugleda i zaštita prava drugih su legitimni razlozi za ograničenja na osnovu člana 19, stava 3. Pakta¹⁸ i člana 10, stava 2. Evropske konvencije.¹⁹ Međutim, ograničenja prava na slobodu izražavanja zarad poštovanja drugih ili ugleda drugih ne moraju ugroziti i samo pravo po sebi.²⁰

Zaštita ugleda je zagantovana prema članu 17. Pakta, međutim, države se moraju postarati da pojedincima ne prete „napadi“ na njihovu čast i ugled, a ne da imaju pravo na pozitivnu reputaciju. Ograničenja slobode izražavanja ne mogu se opravdati kada je njihova svrha i poenta da štite od štete ugledu koje osobe niti imaju niti zaslužuju.²¹

Evropska konvencija isto tako ne priznaje zaštitu ugleda kao samostalno pravo: tužbe po tom osnovu razmatraju se prema članu 8, kojim se garantuje pravo na privatnost i porodičan život. Istovremeno, Evropski sud je propisao da „napadi na ugled neke osobe moraju imati određeni nivo ozbiljnosti, tako da dovode u pitanje pravo na poštovanje privatnog života“,²² kao i da „se ne možete pozivati na član 8 da biste se žalili na gubitak ugleda koji se može predvideti kao posledica sopstvenih radnji.“²³

Države imaju obavezu da obezbede odgovarajuće zakonodavstvo i omoguće svima da se efikasno zaštite od raznih nezakonitih napada na ugled, kao i da imaju na raspolaganju delotvorni pravni lek protiv onih koji su odgovorni.²⁴ Međutim, ciljevi tih zakona i odredbi moraju se u tu svrhu i ograničiti, a moraju se i obezbediti zaštitne mere i odbrane slobode izražavanja – naročito kada je reč o štampi, novinarskoj slobodi i javnom interesu. Osim toga, postoji sve veće razumevanje da ove odredbe ne treba da budu krivične prirode.²⁵

Međunarodna i regionalna tela za ljudska prava određuju i meru u kojoj države mogu ograničiti slobodu izražavanja na osnovu zaštite ugleda. Naročito kada je reč o sledećem:

- **svrha zakona koji regulišu klevetu** treba da bude zaštita osoba od neistinitih činjeničnih tvrdnji koje mogu naneti ozbiljnu štetu ugledu jedne osobe.²⁶ Oni ne treba da pružaju zaštitu od mišljenja, kritike i ostalih vrednosnih sudova koji nisu povezani sa činjeničnim navodima;
- **političari i javni zvaničnici** moraju tolerisati veći nivo kritike nego obični građani zbog toga što vrše javnu funkciju.²⁷ Evropski sud je proširio primenu ovog prava na „bilo koga iz javne sfere, koji je deo nje zbog svojih aktivnosti ili položaja. Drugim rečima, mora postojati razlika između privatnih pojedinaca i lica koja se pojavljuju u javnom kontekstu“.²⁸ U ova druga spadaju glumci, članovi kraljevskih porodica, javne ličnosti i ostala lica u javnosti, kao i pojedinci čije finansijske, poslovne i komercijalne aktivnosti utiču na javne poslove.²⁹ Zadiranje u njihov život može biti u „formi umetničkog izraza ili društvenog komentara, koje inače karakteriše preterivanje i izvrtanje stvarnosti, jer prirodno želi da provocira i uznemiri“.³⁰ U tom smislu Evropski sud smatra vrednijom onu informaciju koja doprinosi javnoj debati u odnosu na manju opravdanost javnog interesa koja se svodi samo na zadovoljenje znatiželje javnosti;³¹
- **vrednosni sudovi i činjenične tvrdnje:** Kada je reč o kleveti, mora se praviti razlika između vrednosnih sudova i činjeničnih tvrdnji kod kojih se mogu zahtevati propratni dokazi kada se traži naknada u interesu ugleda. Evropski sud nikad nije odustao od toga da istinitost vrednosnih sudova nije podložna dokazima i da se svakim zahtevom da se oni dokažu krši pravo na slobodu mišljenja, bez obzira na to da li je po zakonu ili u okviru sudskog postupka.³²

Analiza zakona na osnovu kojih se pokreću SLAPP tužbe u Srbiji

Većina SLAPP tužbi u Srbiji pokrenuta je na osnovu Zakona o javnom informisanju i medijima (ZJIM) i Zakona o obligacionim odnosima (ZOO). Međutim, tužbe protiv čuvara javnog interesa nisu ograničene samo na građanske postupke. Prema srpskom pravu, pojedini tužioci mogu pokrenuti krivične slučajeve protiv novinara koristeći razna krivična dela kao osnovu, počev od pokušaja ucene do krivične uvrede. Ovaj deo se bavi analizom odredbi u okviru građanskog prava.

Obim zaštite novinara

Zakon o javnom informisanju i medijima koristi se u slučajevima klevete protiv medija i novinara – kako je definisano u članu 29.³³ Zakon o obligacionim odnosima koristi se u slučajevima klevete protiv ostalih lica. Srpski sudovi nisu usvojili funkcionalnu definiciju novinarstva. Apelacioni sud u Beogradu je utvrdio da ZJIM važi samo za ona lica koja su registrovana u Registru medija.³⁴

Kako nedostatak funkcionalne definicije novinara ograničava primenu specijalnih procesnih zaštitnih mera, mediji dobijaju zaštitu u okviru ZJIM. Teret dokazivanja prema ovom zakonu leži na tužiocima (dok se prema ZOO zahteva od tuženih da dokažu da su njihove tvrdnje tačne i da jesu tj. nisu izazvale štetu), a istovremeno je i mnogo kraća zastarelost za pokretanje tužbi (šest meseci, u poređenju sa tri godine prema ZOO).

Za sve sudske postupke pokrenute prema ZJIM nadležan je Viši sud u Beogradu, bez obzira na mesto samog spora ili mesto prebivališta strana,³⁵ kako bi se obezbedila standardna sudska praksa u medijskom pravu.³⁶

Zaštita ugleda u okviru Zakona o javnom informisanju i medijima

Obim zaštite

Zaštita ugleda je propisana članom 79. Zakona o javnom informisanju i medijima, u kome se kaže:

Dostojanstvo ličnosti (čast, ugled, odnosno pijetet) lica na koje se odnosi informacija pravno je zaštićeno.

Objavljivanje informacije kojom se vrši povreda časti, ugleda ili pijeteta, odnosno lice prikazuje u lažnom svetlu pripisivanjem osobina ili svojstava koje ono nema, odnosno odricanjem osobina ili svojstava koje ima, nije dopušteno ako interes za objavljivanje informacije ne preteže nad interesom zaštite dostojanstva i prava na autentičnost, a naročito ako se time ne doprinosi javnoj raspravi o pojavi, događaju ili ličnosti na koju se informacija odnosi.

...

Karikaturalno, satirično, kolažno i drugo slično prikazivanje lica ne smatra se povredom dostojanstva, odnosno prava na autentičnost.

Kako je navedeno u prethodnom odeljku, cilj dobrog zakona o kleveti – kojim se uspostavlja dobra ravnoteža između zaštite ugleda pojedinca i slobode izražavanja – treba da bude zaštita ljudi od neistinitih činjeničnih tvrdnji koje mogu da nanesu štetu njihovom ugledu. Međutim, član 79. pruža zaštitu i od napada na „pijetet“ ili „autentičnost“, iako ne postoji definicija ovih koncepata. Zbog toga se ove odredbe mogu zloupotrebiti i iskoristiti za zaštitu osećanja, a ne ugleda. Kako osećanja ne podležu definiciji jer su pre svega subjektivne emocije, ovi termini se mogu tumačiti na fleksibilan način da bi se zadovoljile potrebe vlasti, što podrazumeva i sprečavanje kritike.

Teret dokazivanja

Na osnovu člana 113. ZJIM, teret dokazivanja je na tužiocu koji mora da dokaže da je izjava bila klevetnička ili da je na bilo koji način nanela štetu ugledu tužioca, a da je posledica toga bio duševni bol.

Najpoštenije je i svakako najmanje štetno po slobodu izražavanja da tužilac snosi teret dokazivanja i dokaže neistinitost neke tvrdnje. Tužilac, tj. onaj koji podnosi tužbu, najčešće ima najbolji pristup potrebnim dokazima da dokaže neistinitost tvrdnje. Isto tako, zbog rizika da mogu biti optuženi na sudu i da moraju da dokažu istinitost svake tvrdnje koju su objavili, novinari se mogu obeshrabriti da pišu o kontroverznim temama.³⁷ Prebacivanje tereta dokazivanja se može smatrati procesnom zaštitom od podnosilaca tužbi koji zloupotrebljavaju i podnose tužbe bez osnova protiv tvrdnji o pitanjima od javnog interesa.

Međutim, u članu 308. Zakona o parničnom postupku zahteva se da sve strane iznesu sve dokaze koje planiraju da koriste, kojima se potvrđuju ili opovrgavaju iznete tvrdnje, na pripremnom ročištu, odnosno na prvom ročištu. Od novinara se zahteva da dostave dokaze koji potkrepljuju njihovu odbranu i na koje će se kasnije pozivati na pripremnom, odnosno prvom ročištu. Srpski advokati kažu da je „ovo problematično jer se prebacivanje tereta dokazivanja time može obesmisлити“.³⁸ Čak i u slučajevima koji ne deluju ozbiljno na prvi pogled ili su na kraju odbačeni, samo podnošenje tužbe koje tužilac obavlja bez mnogo napora, tuženog košta dosta vremena i resursa u pripremi kompletne odbrane.

Odbrane u slučajevima klevete

Pozitivno je to što ZJIM novinarima pruža mogućnost odbrane na osnovu razumnog objavljivanja ili dužne pažnje.

Prema članu 9. ZJIM, „urednik i novinar dužni su da s pažnjom primerenom okolnostima, pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenoj pojavi, događaju ili ličnosti provere njeno poreklo, istinitost i potpunost“. Na osnovu ovih odredbi, prema postojećoj sudskoj praksi, „kada novinar postupa u nameri ostvarivanja legitimnog cilja u javnom interesu i uloži razumne napore zarad utvrđivanja činjenica, novinar nije odgovoran, čak i ako se kasnije ispostavi da je u stvari netačno to što je novinar imao razloga da veruje da je istinito“.³⁹

ZJIM omogućuje i ostale vrste odbrane, naime odbranu mišljenja, odbranu izjavama drugih i odbranu nevine publikacije. Međutim, u bar jednom od slučajeva sud je zahtevao da se u izražavanju mišljenja uključi i činjenično stanje za to mišljenje, bez obzira na to da li su činjenice bile opšte poznate ili prethodno objavljene.⁴⁰

Zaštita ugleda na osnovu Zakona o obligacionim odnosima

Obim zaštite

Najviše sudskih postupaka protiv nemedijskih čuvara javnog interesa, kao što su aktivisti i organizacije civilnog društva, pokreću se na osnovu člana 198. Zakona o obligacionim odnosima⁴¹, koji kaže:

(1) Ko drugome povredi čast, kao i ko iznosi ili prenosi neistine navode o prošlosti, o znanju, o sposobnosti drugog lica, ili o čemu drugome, a zna ili bi morao znati da su neistiniti, i time mu prouzrokuje materijalnu štetu, dužan je naknaditi je.

(2) Ali, ne odgovara za prouzrokovanu štetu onaj ko učini neistinito saopštenje o drugome ne znajući da je ono neistinito, ako je on ili onaj kome je saopštenje učinio imao u tome ozbiljnog interesa.

Iz perspektive zahteva zakonitosti, koncept „časti“ ima nejasno značenje. Vrhovni kasacioni sud Republike Srbije je na osnovu Zakona o obligacionim odnosima „povredu časti“ definisao kao „napad na ljudsku čast kojom se izražava prezir, nipodaštavanje i omalovažavanje“. ⁴² Ovo tumačenje je primenjeno i u slučajevima protiv novinara kada su javni zvaničnici zahtevali naknadu štete zbog mišljenja i uvredljivog izražavanja kojim se kritikuje njihov rad. Tužilac je tvrdio da su izjave izazvale duševni bol i sud je utvrdio da su novinari odgovorni za štetu koja je naneta časti tužioca. ⁴³

Prema tumačenju termina „čast“ na osnovu člana 198. Zakona o obligacionim odnosima, tužilac može potraživati naknadu štete za široki dijapazon mišljenja, uvredljivih ili provokativnih izjava, gde je tražena naknada ograničena na navodno pretrpljeni duševni bol. U okviru ovog pristupa odbacuje se važnost razlike između vrednosnih sudova i činjeničnih tvrdnji, ali zaštita ugleda ne treba da prevazilazi zaštitu od lažnih činjeničnih iskaza koje štete ugledu.

Teret dokazivanja

Za razliku od ZJIM, prema članu 154. ZOO zahteva se da tuženi mora da nadoknadi štetu koju je prouzrokovao, osim „ukoliko ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivice“. ⁴⁴ Članom 154. stavlja se teret dokazivanja na tuženog da dokaže da izjave nisu bili uvredljive niti klevetničke.

Na osnovu toga kako srpski sudovi tumače član 198, čuvari javnog interesa, tuženi na osnovu ovog zakona, uključujući i one novinare koji prema ZJIM ne mogu da se kvalifikuju kao „mediji“, aktivisti zaštite životne sredine i organizacije građanskog društva mogu se naći u situaciji u kojoj moraju da dokazuju ne samo istinitost činjeničnih navoda, već i validnost sopstvenih mišljenja. ⁴⁵

Pravni lekovi u slučajevima klevete

Odredba o pravnim lekovima u slučajevima klevete koji se vode protiv novinara i medija i ostalih pojedinaca reguliše se Zakonom o obligacionim odnosima.⁴⁶ Ovi pravni lekovi podrazumevaju:

- da sud može narediti, na trošak tuženog, objavljivanje presude, odnosno ispravke, ili narediti da povuče izjavu ili bilo šta drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže naknadom štete;⁴⁷
- novčanu naknadu štete;⁴⁸
- naknadu nematerijalne štete: član 200. ZOO propisuje naknadu za „štetu duševnog bola“ ako sud nađe da „okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdava“. Ustavni sud je onda dalje potvrdio da naknada u stvari nije predviđena zbog kršenja časti ili ugleda već zbog toga što je to kršenje izazvalo štetu/duševni bol.⁴⁹ U članu 200. se dalje navodi da će prilikom odlučivanja o visini naknade za nematerijalnu štetu sud voditi računa o „značaju povređenog dobra i cilju kome služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njenom prirodom i društvenom svrhom“.⁵⁰

Postoji nekoliko problema u vezi sa ovim odredbama i njihovom primenom:

- u Zakonu o obligacionim odnosima ne navodi se da naknada treba da bude izrečena samo ako druge mere (poput izvinjenja ili ispravke ili ostalih mera navedenih u članu 199) ne budu dovoljne da nadoknade štetu ugledu;
- na osnovu odredbi člana 200, srpski sudovi se pre svega fokusiraju na određivanje mentalnog bola i njegove jačine i ne utvrđuju da li je uopšte bilo stvarne i značajne štete po ugled. Iako su neki sudovi naveli dodatne okolnosti prilikom određivanja iznosa naknade,⁵¹ oni nisu rutinski analizirali i cenili te okolnosti prilikom određivanja naknada u razmatranim slučajevima;
- na prvi pogled, prema zakonu, čini se da sudije imaju diskreciono pravo da odrede da li je zahtev za naknadu štete adekvatan ili ne, ali i da na sopstvenu inicijativu razmotre druge pravne lekove.⁵² Sudovi usko tumače odredbe člana 200, trudeći se da obezbede da

tužioci ne koriste sudske tužbe da bi se obogatili, kao i da iznos naknade ne bude previsok.⁵³ Istovremeno, u zakonodavstvu ne postoji gornja granica o iznosu naknade. Ovo je ozbiljan nedostatak jer ako su novčane naknade zaista neophodne, zakon treba precizno da navede kriterijume za određivanje iznosa naknade, gde treba uzeti u obzir i stvarnu štetu koju dokazuje tužilac, kao i bilo kakvo zadovoljenje već učinjeno putem nematerijalnih pravnih lekova. Treba utvrditi maksimalnu vrednost iznosa naknade koja se može dodeliti za nematerijalnu štetu ugledu nekog lica – to je šteta koja se ne može kvantifikovati putem novčanog iznosa.

Zaštitne mere protiv SLAPP tužbi

Srbija nema uredbu protiv SLAPP tužbi čiji cilj je odvracanje potencijalnih tužilaca od podnošenja zlonamernih sudskih tužbi, kao što je mogućnost **odbačaja takvih tužbi** ili odredbe **kojima se propisuju mere kažnjavanja zloupotrebe sudskog procesa**, poput novčane kazne za tužioca.

Mogućnost ranog odbačaja tužbi propisuje se u članu 294. Zakona o parničnom postupku,⁵⁴ ali se ne propisuje odbacivanje neozbiljnih ili neosnovanih tužbi. Isto tako, razlozi navedeni u članu 294. nisu potpuni. U okviru Funkcionalne analize pravosuđa u Srbiji, koja predstavlja zajednički zahtev Evropske komisije (EK) i srpskih vlasti, pred početak pregovora o Poglavlju 23 za razvijanje Akcionog plana za pristupanje i ažuriranje postojećeg Akcionog plana za implementaciju Nacionalne strategije za reformu pravosuđa 2013–2018,⁵⁵ navodi se da sudije imaju ovlašćenje da reaguju na neozbiljne žalbe. U ovoj analizi se ipak prepoznaje da sudije često imaju bojazan da to čine iz različitih razloga:

Proceduralne zloupotrebe od strane stranaka u postupku često prolaze neopaženo, kao i neozbiljni zahtevi i žalbe. Sudije ne koriste svoja ovlašćenja da zaustave zloupotrebe zbog niza faktora, uključujući i bojazan da će njihove odluke biti oborene pred apelacionim sudovima, njihovu blisku saradnju sa advokatima, kao i opštu dinamiku tromosti u sudovima.⁵⁶

Osim toga, kada je reč o SLAPP slučajevima, nije regulisan niti obezbeđen pristup pravnoj pomoći jer tuženi teško da su u mogućnosti da sami sebe brane i nalaze se u nepovoljnijem položaju u odnosu na tužioce. Troškovi sudske odbrane mogu doprineti efektu zastrašivanja tužbama. Da bi se garantovala procesna pravičnost i da bi pristup pravdi bio efikasan za sve,

treba obezbediti pravnu pomoć u onim slučajevima kada je neophodna zbog pravičnog suđenja i efikasnog pristupa sudovima.⁵⁷

Glavni trendovi u slučajevima protiv čuvara javnog interesa

Između 2010. i 2020. godine, najmanje 26 građanskih tužbi pokrenuto je protiv novinara, medija, organizacija civilnog društva i aktivista zbog njihovih aktivnosti čuvara javnog interesa.⁵⁸ Više od polovine ovog broja tužbi pokrenuto je između 2018. i 2020. godine.

Najviše tužbi (ukupno 22) podneto je protiv novinara i medijskih organizacija, četiri slučaja su pokrenuta protiv aktivista za zaštitu životne sredine i organizacija, a jedan slučaj je pokrenut protiv nevladine organizacije, nakon što je objavila informacije o navodnim vezama između javnog zvaničnika i ratnih zločina, pozivajući na odgovornost zbog navoda o ratnim zločinima.

U ovom delu navodimo glavne probleme u prepoznavanju ovih slučajeva iz perspektive međunarodnih standarda slobode izražavanja i dajemo prikaz trendova kroz najreprezentativnije slučajeve.

Najveći broj tužbi pokrenuli javni zvaničnici i političari

Istraživanje je pokazalo da je većinu slučajeva pokrenuo u spostveno ime jedan mali broj političara i visokih javnih zvaničnika. Ovi pojedinci su pokrenuli i veliki broj slučajeva protiv mnogih novinara i aktivista.

Istovremeno, srpski sudovi nisu uspeli da primene međunarodne i regionalne standarde na osnovu kojih državni zvaničnici moraju da tolerišu veći nivo kritike i zadiranja u njihova prava zbog prirode njihove zvanične funkcije. To se desilo bez obzira na to što je presuda Evropskog suda Lepojić protiv Srbije ubačena u sudsku praksu, sa ciljem da se proširi obim kritike koji se upućuje javnim ličnostima prema srpskom zakonu.⁵⁹ Ovaj problem se jasno vidi u narednim slučajevima.

U slučaju Nebojše Stefanovića protiv NIN-a, Sandre Petrušić i Milana Ćulibrka, Nebojša Stefanović, ministar odbrane i bivši ministar unutrašnjih poslova, podneo je tužbu za klevetu protiv autora, urednika i medija zbog objavljivanja teksta „Glavni fantom iz Savamale“. U tekstu su dati navodi da je ministar imao učešće u nezakonitom noćnom rušenju koje su izveli maskirni muškarci duž savskog pristaništa. Većina veruje da je rušenje sprovedeno da

bi kompanija Eagle Hills iz Ujedinjenih Arapskih Emirata sprovela izgradnju kontroverznog projekta Beograd na vodi.⁶⁰

Tuženi su tvrdili da je tadašnji ministar Stefanović odgovoran za neadekvatnu policijsku reakciju te večeri i ukazali su na očigledan neuspeh u istrazi i krivičnom gonjenju u ovom incidentu. Viši sud u Beogradu presudio je u korist tužioca, međutim Apelacioni sud u Beogradu je preinačio presudu jer sud niže instance nije uzeo u obzir zahtev da javni zvaničnici moraju imati veću toleranciju na kritiku. Apelacioni sud u Beogradu se eksplicitno pozvao na praksu Evropskog suda za ljudska prava i naveo da tužilac:

mora pokazati veću toleranciju povodom kritika medija na njegov rad, budući da je sloboda političke debate u samoj srži demokratskog društva... pa i više od toga, jer su granice dozvoljenog kritikovanja u konkretnom slučaju još šire, s obzirom na to da je tužilac ministar u Vladi, a u demokratskom društvu radnje ili propusti Vlade moraju biti predmet detaljnog ispitivanja ne samo zakonodavnih i sudskih vlasti, već i štampe i javnog mnjenja.

Za razliku od ovog, u drugom slučaju tužbe za klevetu, Nebojša Stefanović protiv Peščanika i autora, ministar Stefanović je tužio autora, urednika i medij zbog teksta u kojem je autor analizirao Stefanovićevu reakciju na neuspešnu policijsku akciju tokom nelegalnog rušenja. U ovom tekstu citira se ministar koji kaže da policija nije mogla da reaguje na rušenje jer je postojala opasnost po živote policajaca. U tekstu stoji da je „glupost ministra Stefanovića nenadmašna“ i „do sada nismo otkrili zašto je baš njemu dodeljena uloga da ispadne najgluplji“.⁶¹

Viši sud u Beogradu naredio je autoru i mediju da isplate 200.000 dinara (oko 1.700 evra, tj. 2.000 dolara) ministru kao naknadu za duševni bol koji je nastao usled štete njegovom ugledu.⁶² Originalno je ovaj predmet podnet na osnovu ZJIM, ali pošto je Viši sud utvrdio da autorka nije novinarka, ovaj predmet je vođen na osnovu ZOO. Iako je izgledalo da to nije odlučujuće u ovoj presudi, unelo je dodatnu zabunu kada i kako će srpski sudovi odlučiti da primene ZJIM i kada će autori moći da iskoriste zaštitu koja se pruža medijima.

Apelacioni sud je potvrdio presudu, ali je smanjio iznos naknade štete na 150.000 dinara (oko 1.270 evra, tj. 1.500 dolara) zbog položaja javnog zvaničnika koji je ministar. Iako je navedeno da ministar, kao javni zvaničnik, mora da istrpi kritiku, „on nije lišen ličnog dostojanstva. U ovom slučaju, tuženom su pripisane lične osobine, što je dovelo do direktne

povrede časti i ugleda tužioca". Utvrđeno je da je ovaj tekst (u kome se ministar naziva „glupim“) bio uvredljiv i ponižavajući za ministra.⁶³ U utvrđivanju naknade štete, sud nije zahtevao dokaze o stvarnoj šteti nanetoj ugledu i umesto toga je dodelio naknadu samo na osnovu tvrdnje tužioca da je pretrpeo „duševni bol“.

Više slučajeva za istu objavu

U istraživanju se pokazalo da su u nekoliko slučajeva tužioci podneli više tužbi protiv istih tuženih zbog nekoliko tekstova na istu temu, pa su aktivisti morali da uđu u duge, obimne i skupe parnice koje se tiču jednog pitanja.

Na primer, 2018. godine je Nenad Popović, tadašnji ministar tehnologije i inovacija, podneo četiri tužbe za klevetu, na osnovu ZJIM, protiv Mreže za istraživanje kriminala i korupcije (poznatije kao KRIK), kao reakciju na njihov tekst iz 2018. godine pod nazivom „Srpski državljani u Rajskim papirima“. U tekstu su objavljena imena srpskih državljana koji se pominju u Rajskim papirima. Ova dokumentacija, koja sadrži 14 miliona poverljivih papira koji se tiču ofšor investicija, „procurila“ je i do nje su došli nemački novinari 2017. godine. Ministar Popović je bio među pomenutima u ovoj dokumentaciji. U tekstu se tvrdi, na osnovu Rajskih papira, da se Popovićeva imovina procenjuje na 75 miliona dolara (65 miliona evra), što znači da je on najbogatiji političar u zemlji. Ministar Popović je optužio KRIK da je napisao politički motivisan, nepotkrepljen tekst. KRIK je posle objavio još tri teksta sa dodatnim činjeničnim informacijama iz Rajskih papira, gde su navedeni i poslovi ministra Popovića, ofšor imovina i partnerstva. Ministar Popović je podneo četiri tužbe, jednu po svakom tekstu, i traži 1 milion dinara (oko 8.500 evra ili 10.000 dolara) u ime naknade štete za povredu ugleda zbog svakog od tekstova.

Iako su sve četiri tužbe podnete u istom sudu, proistekle iz istog skupa činjenica i tiču se istog pravnog pitanja, postupci nisu objedinjeni. Zbog toga se svaki postupak odvija po svom rasporedu. Na osnovu člana 308. Zakona o parničnom postupku, KRIK je na samom početku postupaka morao da podnese sve bitne dokaze za svoje tekstove da bi mogao da se na njih poziva tokom suđenja. Još važnije je da se tužilac nije pojavio ni na jednom ročištu tokom slučaja, bez obzira na to što je sud odlagao ročišta šest puta da bi se omogućilo njegovo prisustvo. Iako su sva četiri slučaja na kraju odbačena i ministar se nije žalio ni na jednu

prvostepenu presudu, KRIK je morao da uloži značajne resurse u pravnu odbranu i pripremu suđenja koje je trajalo 18 meseci.

Postupci dugo traju

Čak i kada se slučajevi zbog klevete na kraju odbace – ili u prvostepenom postupku ili nakon žalbe – novinari, mediji i aktivisti moraju da ulože vreme i resurse u pravnu odbranu. To je problem ako imaju ograničena finansijska sredstva i već imaju teškoće da obavljaju svoj posao. Moraju da podnesu i negativnu pažnju i stres. Postupci se obično rastegnu tokom vremena. Na primer, bar pet završenih predmeta bilo je na sudu pet ili više godina. Kako kažu advokati odbrane u ovim predmetima, uobičajeni razlog odlaganja ročišta u prvostepenom postupku jeste to što se tužioci ili njihovi advokati u postupku ne pojavljuju na ročištu.

Na primer, postupak u jednom od slučajeva traje od 2011. godine. Slučaj je 2011. godine pokrenuo Slavoljub Nikolić, sekretar Crvenog krsta u Aleksandrovcu, podnevši tužbu za klevetu protiv Gvozdena Zdravića, novinara Rasina Presa, zbog teksta o projektu rekonstrukcije u gradu i novcu koji je uložen u to. Prvostepeni i drugostepeni sud presudili su u korist tužioca, ali je Ustavni sud poništio ove presude 2017. godine, ustanovivši da je Zdraviću povređena sloboda izražavanja i naložio je da se ponovi postupak jer je ustanovio da su parnični sudovi paušalno donosili zaključke.⁶⁴ Ovaj slučaj i dalje traje.⁶⁵

Nepovoljan uticaj naknade štete na novinare i aktiviste

U svim ovim slučajevima, novinari i branitelji ljudskih prava morali su da plate između 100.000 i 550.000 dinara (od 850 do 4.657 evra, ili 1.000 do 5.500 dolara). Osim toga, ako izgube, snose i troškove advokata tužioca, koji su u proseku 237–592 dolara (204–510 evra). To su veliki iznosi jer je prosečna mesečna plata u Srbiji oko 592 dolara (510 evra).⁶⁶

Iznos naknade možda nije prevelik za velike medijske organizacije, ali predstavlja značajan trošak malim nezavisnim medijskim organizacijama, a naročito je ozbiljan teret za aktiviste i nezavisne novinare. Mnogi tuženi često nisu u stanju da nastave da rade u istom obimu jer moraju da posvete veliki deo vremena i resursa ovim sudskim postupcima.

Preporuke

Na osnovu nalaza ovog izveštaja, organizacija ARTICLE 19, Centar za ljudska prava ABA i NUNS predlažu srpskoj vladi sledeće izmene kako bi se obezbedilo da domaće zakonodavstvo bude usklađeno sa međunarodnim i regionalnim standardima slobode izražavanja i da se zakonodavstvo ne zloupotrebljava kako bi se gušio rad novinara i branitelja ljudskih prava:

- preispitati odredbe o kleveti u ZJIM i ZOO kako bi se obezbedilo da se zaštita pruža samo za neistine činjenične tvrdnje koje nanose značajnu štetu ugledu tužioca. Treba eliminisati zaštitu nejasnih koncepata, kao što su pijetet i autentičnost;
- u odredbe o pravnim lekovima u slučajevima klevete prema ZOO treba uključiti neke osnovne kriterijume za određivanje iznosa novčane naknade. Novčane naknade koje prevazilaze naknadu za štetu ugledu treba da budu mere koje se primenjuju u izuzetnim slučajevima, tj. samo kada tužilac ili podnosilac tužbenog zahteva dokažu da je tuženi znao da je određena tvrdnja neistinita i da je postupio sa posebnom namerom da nanese štetu tužiocu ili podnosiocu tužbenog zahteva. Novčana naknada štete nikada ne sme biti nesrazmerna učinjenoj šteti i treba uzeti u obzir nenovčana pravna sredstva poput objavljivanja izvinjenja ili korišćenja prava na odgovor, kao i iznos naknade štete koji se dodeljuje u ostalim građanskim deliktima. Prilikom dodeljivanja novčane naknade treba uzeti u obzir stvarne finansijske mogućnosti tuženih;
- Zakonom o obligacionim odnosima treba utvrditi najviši fiksni iznos naknade koja se može dodeliti za nematerijalnu štetu ugledu – tj. štetu koja se ne može kvantifikovati u novčanom smislu, ali ne treba zakonski utvrđivati minimalni iznos naknade štete. Maksimalan iznos treba primenjivati samo u najozbiljnijim slučajevima;
- treba uložiti napore da se poboljšaju kapaciteti srpskog pravosuđa da primenjuje međunarodne i regionalne standarde slobode izražavanja u SLAPP i tužbama za klevetu. Treba obezbediti redovnu obuku i razmisliti o standardima iz sudske prakse Evropskog suda koji se stalno unapređuju;

- treba osnažiti prepoznavanje funkcionalne prirode novinarstva. Naročito treba široko tumačiti odredbe člana 29. ZJIM i uključiti ne samo registrovane novinare već i sve ostale koji se redovno ili profesionalno bave prikupljanjem i širenjem informacija u javnosti koristeći bilo koje sredstvo masovnih komunikacija;
- treba eliminisati praksu u kojoj se izriče novčana naknada štete u slučajevima klevete samo na osnovu obične tvrdnje tužioca da je doživeo duševni bol (prema članu 200. ZOO). Šteta nanesena ugledu određenog lica mora preći određeni prag pre nego što se ograniči sloboda izražavanja; naime, mora se naneti „ozbiljna šteta“;
- prilikom procene slučajeva koje podnose javni zvaničnici, političari i javne ličnosti, sudovi moraju imati u vidu da ova lica treba da imaju veću toleranciju na kritiku od običnih građana, jer su oni ipak direktno uključeni u poslove koji se tiču javnosti;
- u svojoj proceni slučajeva, sudovi moraju obezbediti da niko ne bude odgovoran na osnovu zakona o kleveti zbog izražavanja mišljenja. Sudovi moraju uzeti u obzir sve okolnosti neke izjave, uključujući i upotrebljeni jezik i žanr, kada ocenjuju da li je neka izjava mišljenje. Kada je očigledno da će publika neku izjavu shvatiti u humorističkom, provokativnom ili satiričnom tonu, onda se ta izjava mora smatrati za mišljenje.

Dodatak

Slučaj 1: Dragoljub Simonović protiv portala ŽIG Info, glavnog urednika i vlasnika Željka Matorčevića i novinara Srećka Vasića i Milana Jovanovića, 15 predmeta, aktivne tužbe, započete u 2017. godini (1 tužba), 2019 (1 tužba), 2019 (13 tužbi)

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: povreda ugleda na osnovu ZJIM i ZOO

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Dragoljub Simonović, bivši direktor Železnica Srbije i u tom trenutku gradonačelnik beogradske opštine Grocka, podneo je 24. aprila 2017. godine tužbu protiv ŽIG Info portala nakon objave tekstova u vezi sa navodima o korupciji u postupanju po tužbi u odvojenim postupcima i političkoj zaštiti koju je dobio od vlade u vezi sa svojim postupcima. Naslovi tekstova su „ULTIMATUM ZA SIMONOVIĆA? Da li će biti smenjen gradonačelnik Grocke?“, „REKET – predsednik opštine Grocka hteo da podmiti izvršioca“, kao i „EKSKLUZIVNO – DA LI VUČIĆ ŠTITI SIMONOVIĆA – građanin poslao pismo premijeru o proneveri u Grockoj“. Simonović je optužio novinare portala ŽIG Info da su arogantni, kao i da objavljuju lažne izjave o njegovom ponašanju i radu na osnovu članova 79. i 9. Zakona o javnom informisanju i medijima. Ovaj slučaj i dalje traje pred Višim sudom u Beogradu.

Simonović je 2018. godine podneo tužbu protiv tri novinara portala ŽIG Info na osnovu člana 79. Zakona o javnom informisanju i medijima, tvrdeći da je uvređen zbog sadržaja tužbe koju je 50 lica iz Grocke, uključujući i novinare Milana Jovanovića, Srećka Vasića i Željka Matorčevića, podnelo opštinskom pravobraniocu u Grockoj, a koja sadrži spisak navodnih nezakonitih postupaka od strane Simonovića. Predmet je još uvek pred Višim sudom u Beogradu.

Simonović je 2019. godine podneo 13 tužbi u Drugom osnovnom sudu u Beogradu protiv novinara Željka Matorčevića, glavnog urednika portala ŽIG Info, tvrdeći da su ga uvredili „neki tekstovi objavljeni na internetu“ koji po njemu nisu medijski članci, naročito na Matorčevićevom Fejsbuk nalogu i stranici portala ŽIG Info. Tužba je podneta na osnovu člana 198. Zakona o obligacionim odnosima. Ovi predmeti su i dalje u toku, postupci su se odužili jer se podnosilac tužbe nije pojavljivao na ročištima tokom suđenja.

Tražena naknada štete: po svim tužbama, ukupan iznos zatražene naknade nematerijalne štete je 4,8 miliona dinara, oko 40.650 evra ili 48.000 dolara.

U posebnom sudskom postupku, Simonović je 2021. godine u Prvostepenom sudu osuđen zbog spaljivanja kuće Milana Jovanovića 2018. godine. Ovaj predmet je trenutno pred Apelacionim sudom u Beogradu.

Slučaj 2: Jugoslav Stajkovac protiv Gvozdena Zdravića, 2013–2018

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Gvozden Zdravić, novinar Rasina Presa, napisao je 2011. godine tekst o rekonstrukciji Starog mlina u Aleksandrovcu, koji je renoviran da bi bio turistička atrakcija. Zdravić je podneo zahtev za pristup javnim informacijama da bi dobio uvid o javnim sredstvima koja su investirana u projekat, uključujući i pun iznos izdataka i detalje o ponuđačima. Kako nije dobio odgovor, Zdravić je 2011. napisao najmanje dva teksta u kojima je izrazio zabrinutost zbog regularnosti korišćenja javnih fondova u projektima rekonstrukcije, kako se oni troše i pravdaju u opštini, zatraživši od policije da počne istragu o potencijalnom pranju novca.

Zdravića je 2013. godine tužio gradonačelnik Aleksandrovca Jugoslav Stajkovac zbog toga što nije postupio sa dužnom pažnjom koja se zahteva prema članu 8. ZJIM (to je sada član 9. ZJIM), tvrdeći da su ga uvredile lažne izjave iz teksta, s obzirom na to da je gradonačelnik imao finansijsku odgovornost za javne radove.

Tražena naknada štete: 200.000 dinara (oko 1.700 evra ili 2.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: Viši i Apelacioni sud su doneli presude u korist tužioca, određivši naknadu štete u iznosu od 200.000 dinara (oko 1.700 evra ili 2.000 dolara). Zdravić je 2014. godine podneo žalbu Ustavnom sudu, koji je utvrdio da je njegovo pravo na slobodu izražavanja prekršeno i zatražio od Apelacionog suda da ponovi postupak.

Slučaj 3: Slavoljub Nikolić protiv Gvozdena Zdravića, 2011–u toku

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Kao i u prethodnom slučaju, novinar Rasina Presa Gvozden Zdravić napisao je tekst o rekonstrukciji Starog mlina u Aleksandrovcu. Zdravić je podneo zahtev za pristup informacijama da bi dobio informacije o projektu rekonstrukcije i javnom novcu koji je uložen. Nije dobio adekvatne odgovore na svoje zahteve i 2011. godine je napisao nekoliko tekstova u kojima je izrazio sumnju u vezi sa projektom. Slavoljub Nikolić, sekretar Crvenog krsta u Aleksandrovcu, tužio je 2011. godine Zdravića zbog povrede ugleda, tvrdeći da je u člancima izneo „lažne i uvredljive“ informacije.

Tražena naknada štete: 200.000 dinara (oko 1.700 evra ili 2.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: Viši sud (2013) i Apelacioni sud (2014) doneli su presudu u korist tužioca. Viši sud u Kruševcu je tužiocu dodelio naknadu od 150.000 dinara (oko 1.300 evra ili 1.500 dolara), koju je Apelacioni sud u Kragujevcu umanjio na 50.000 dinara (oko 420 evra ili 500 dolara). Zdravić je podneo žalbu Ustavnom sudu, koji je 2017. godine utvrdio da je tuženom povređeno pravo na slobodu izražavanja i u presudi izneo da su parnični sudovi površno izveli svoje zaključke. Ustavni sud je naredio ponovno suđenje pred Višim sudom u Kruševcu. Predmet je i dalje u toku.

Slučaj 4: Nebojša Stefanović protiv NIN-a i grupe autora, 2016–2020

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: povreda ugleda prema ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: U tekstu iz 2016. godine „Glavni fantom iz Savamale“, objavljenom u nedeljniku NIN, tadašnji ministar unutrašnjih poslova i sadašnji ministar odbrane Nebojša Stefanović bio je odgovoran za zvanično pokretanje istrage o nezakonitom i nasilnom rušenju privatnih objekata u delu grada Savamala u Beogradu 2016. godine. U noći između 24. i 25. aprila 2016. godine, grupa maskiranih muškaraca uništila je nekoliko objekata malih firmi i preduzeća u Savamali jer su se nalazile na mestu od važnosti za gradski projekat na pristaništu. Stefanović je 2016. godine tužio NIN zbog povrede ugleda prema ZJIM, zahtevajući naknadu štete od 300.000 dinara (oko 2.500 evra ili 3.000 dolara) i tvrdeći da je naslov teksta implicirao da je on bio odgovoran za rušenje.

Tražena naknada štete: 300.000 dinara (oko 2.500 evra ili 3.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: Prvostepena presuda je 2017. godine bila u korist tužioca, ali je Apelacioni sud u Beogradu 2018. godine preinačio presudu, utvrdivši da su vrednosni sudovi zaštićeni na osnovu slobode izražavanja i da se za njih ne mora utvrđivati istinitost. Sud napominje da je tema objavljena u NIN-u informacija od javnog značaja i da je važna za javnu debatu. Osim toga, sud je potvrdio da tužilac, s obzirom na to da je javna ličnost, mora da pokaže veću toleranciju na javnu kritiku. Nakon što je tužilac izjavio reviziju protiv presude, Vrhovni kasacioni sud je 2020. potvrdio presudu Apelacionog suda.

Slučaj 5: Nebojša Stefanović protiv Peščanika i novinarkе Vesne Pešić, 2016–2018

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: Član 79. ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Nebojša Stefanović, bivši ministar unutrašnjih poslova, dao je izjavu 2016. godine o manjkavosti policijske reakcije za nelegalno rušenje objekata u Savamali, potvrdivši da je reakcija mogla da ugrozi živote policajaca. Na osnovu njegove izjave, novinarka Vesna Pešić je 2016. godine napisala tekst „Dosoljavanje“ na portalu o ljudskim pravima Peščanik, negativno komentarišući reči ministra Stefanovića. Iste godine ministar Stefanović je tužio Pešićevu na osnovu člana 79. ZJIM, tvrdeći da mu je objavljivanje tih informacija nanelo povredu časti, dostojanstva i ugleda, kao i duševnu bol. Tužilac je tražio naknadu štete od 200.000 dinara (oko 1.700 evra ili 2.000 dolara).

Sudska presuda/status predmeta: Prvostepeni sud je 2016. godine doneo presudu o povredi časti i ugleda od strane tuženih i dosudio naknadu štete od 150.000 dinara (oko 1.300 evra ili 1.500 dolara) tužiocu i naredio Peščaniku da objavi tekst presude. Ova presuda je 2018. godine potvrđena nakon izjavljene žalbe.

Slučaj 6: Ištvan Kaić protiv Miloša Vasića, NUNS-a i Peščanika, 2014–u toku

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: povreda ugleda prema ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Ištvan Kaić, provladin analitičar iz Novog Sada povezan sa nacionalnim i regionalnim establišmentom, tužio je 2014. godine novinara Miloša Vasića za povredu ugleda, kao i onlajn informativni portal Autonomija.info, Nezavisno udruženje

novinara Srbije (NUNS) i portal za ljudska prava Peščanik. Tužba se odnosila na Vasićev tekst „Objavlјotina Ištvana Kaića“, što je komentar na Kaićev tekst „Treći metak Branke Prpe“, objavlјen u Politici. U svom tekstu Vasić je kritikovao Kaića zbog negativnog prikazivanja komisije koja je formirana da bi se rešila ubistva troje novinara iz Srbije (Ćuruvije, Pantića i Dade Vujasinović), kao i zbog toga što je ovo troje novinara označio kao „državne neprijatelje“. Vasićev tekst je prvo objavlјen na sajtu Autonomija.info (NDNV), a onda je postavlјen na sajtove NUNS-a i Peščanika.

Tražena naknada štete: 2,5 miliona dinara (oko 21.170 evra ili 25.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: Prvostepeni sud je 2016. godine presudio u korist tužioca, utvrdivši da je došlo do povrede njegove časti i ugleda prema ZJIM i dosudio naknadu štete u iznosu od 100.000 dinara (oko 850 evra ili 1.000 dolara). Obe strane su se žalile na presudu, a slučaj i dalje traje pred Apelacionim sudom u Beogradu. Kaić je predložio medijaciju u kojoj bi svaka strana trebalo da plati svoje sudske troškove, što tuženi nisu prihvatili. U martu 2021. godine, Apelacioni sud je ukinuo prvostepenu presudu i naredio ponavlјanje postupka. U međuvremenu, prvooptuženi Miloš Vasić je preminuo. Prvo ročište je održano 26. oktobra 2021. godine. U novom procesu, tužilac je smanjio iznos tražene štete na 700.000 dinara (oko 5.900 evra ili 7.000 dolara) za oba teksta. Naredno ročište održano je 9. decembra 2021. godine, kada je tužilac izneo svoj predlog pred sudiju. Na osnovu dostupnih informacija, čeka se konačna odluka sudije po ovoj tužbi.

Slučaj 7: Ištvan Kaić protiv Miloša Vasića, Nedima Sejdinovića (NDNV), Vukašina Obradovića (NUNS), Perice Gunjića (Cenzolovka) i Peščanika, dve tužbe, 2014–2016

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: U prvom sporu ZOO, u drugom sporu ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Ištvan Kaić je 2016. godine podneo tužbu za povredu časti i ugleda na osnovu ZJIM protiv Miloša Vasića zbog teksta „Besposadna letelica Dron J. Vučićević, Studija slučaja: Daljinsko upravlјanje i politička fauna“, što je bila reakcija na tekst podnosioca tužbe „Zašto Insajder ćuti o lažnim novinarima?“. Vasićev tekst je prvo objavlјen

2016. godine na portalu Autonomija.info, a onda su ga objavili i NDNV, NUNS, Cenzolovka i Peščanik.

Tražena naknada štete: 200.000 dinara (oko 1.700 evra ili 2.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: Predmet je obustavljen. Obe strane – tuženi i tužilac – dogovorili su se da tužilac povuče tužbu i da će svaka strana u postupku platiti svoje troškove.

Slučaj 8: Ljubiša Diković protiv Nataše Kandić, 2012–2016

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZOO

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Nataša Kandić, zaštitnica ljudskih prava i osnivačica Fonda za humanitarno pravo (FHP), objavila je dosije o Ljubiši Dikoviću 23. januara 2012. godine kako bi skrenula pažnju javnosti na dokaze u vezi sa zločinima nad albanskim civilima tokom rata na Kosovu 1999. godine, koje je počinila brigada kojom je komandovao general jugoslovenske armije Ljubiša Diković. Diković je 2012. godine podneo privatnu krivičnu prijavu protiv Nataše Kandić zbog klevete na osnovu ZOO i tražio naknadu štete od 1 milion dinara (oko 8.500 evra ili 10.000 dolara).

Tražena naknada štete: 1 milion dinara (oko 8.500 evra ili 10.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: Prvi osnovni sud dosudio je da FHP plati generalu Dikoviću 550.000 dinara (oko 4.650 evra ili 5.500 dolara) za nanošenje štete ugledu i časti i prouzrokovanje duševnog bola. Apelacioni sud u Beogradu potvrdio je prvostepenu presudu 18. avgusta 2016. godine, a presuda je uručena FHP 14. oktobra 2016. godine.

Slučaj 9: Nenad Popović protiv KRIK-a, četiri tužbe, 2018–2019

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Istraživački portal KRIK objavio je 2018. godine tekst „Srpski državljani u Rajskim papirima“, u vezi sa poverljivim elektronskim dokumentima o ofšor investicijama srpskih pojedinaca, kao deo otkrića u okviru Rajskih papira. U kasnijim člancima „Netačno da Popović nema ofšor firme“, „Rajski papiri nisu napad na Popovića, već

međunarodni projekat“, i „Popović ‚visokorizičan‘ za ofšor agenciju“, KRIK je pomenuo poznate poslovne ljude u Srbiji koji su umešani u istrage u Rajskim papirima, uključujući i Nenada Popovića, ministra bez portfelja. Popović je zbog toga podneo ukupno četiri sudske tužbe protiv KRIK-a (po jednu tužbu po tekstu) zbog povrede časti, ugleda i dostojanstva, kao i duševnog bola koji su prouzrokovali tekstovi, a zahtevao je naknadu štete od 1 milion dinara (oko 8.500 evra ili 10.000 dolara) po svakoj tužbi.

Sudska presuda/status predmeta: U sva četiri postupka doneta je presuda u korist KRIK-a. U prvoj presudi koju je sud izrekao, sudije su priznale pravo KRIK-a na slobodu izražavanja, potvrđujući da članci koje je KRIK objavio nisu bili uvredljivi i da ih štite garancije slobode govora. Popović je odustao od tužbenog zahteva u tri slučaja, a u jednom je odbačena tužba.

Slučaj 10: Vladimir Šekrevski protiv KRIK-a, 2017–2020

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: U tekstu „Srpski državljani u Rajskim papirima“, novinari KRIK-a su otkrili da su procureli dokumenti deo istrage Rajski papiri, u kojoj se mogu videti navodi o propasti privatizovane firme Energetika iz Loznice, čiji je vlasnik biznismen Vladimir Šekrevski. Energetika se suočila sa finansijskim problemima i 2010. godine ju je preuzela firma sa Malte čiji je vlasnik zet Šekrevskog. U svom tekstu KRIK je naglasio da je Šekrevski započeo dva procesa privatizacije koji su doveli do propasti ovih firmi (jedna od njih je Energetika).

Tražena naknada štete: Šekrevski je 2017. podneo tužbu protiv KRIK-a, tražeći naknadu štete od 500.000 dinara (oko 4.200 evra ili 5.000 dolara) zbog navodnog duševnog bola i povrede časti i ugleda koje je tekst prouzrokovao.

Sudska presuda/status predmeta: Prvostepeni sud je 2020. godine odbacio tužbu kao neosnovanu. Sud je naveo da je KRIK objavio informaciju koja se nalazi u tekstu od javnog interesa i da su postupili sa dužnom novinarskom pažnjom u procesu provere informacija.

Slučaj 11: Đorđe Vukadinović protiv Danasa, 2010–2014

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: U dnevnim novinama Danas je 2010. godine objavljena kritička kolumna „Dvogodišnjica“ koju je napisao Svetislav Basara, u kojoj pisac razmišlja o budućoj perspektivi Kosova povodom dvogodišnjice proslave nezavisnosti. U tekstu se pominje Đorđe Vukadinović, bivši provladin medijski analitičar i bivši narodni poslanik, kako podržava Koštuničine rušilačke proteste u Beogradu. Vukadinović je 2010. godine podneo tužbu protiv Danasa zbog povrede časti i ugleda i tražio naknadu štete od 750.000 dinara (oko 6.350 evra ili 7.500 dolara).

Sudska presuda/status predmeta: Viši sud u Beogradu je 2013. doneo presudu po kojoj Svetislav Basara tužiocu mora da plati iznos od 150.000 dinara (oko 1.270 evra ili 1.500 dolara) i naredio je Danasu da objavi presudu. Apelacioni sud je 2015. godine preinačio prvostepenu presudu i odbacio tužbu kao u potpunosti neosnovanu.

Slučaj 12: Đorđe Vukadinović protiv Milice Jovanović, Zorana Panovića i DanGrafa, 2010–2017

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Novinarka Milica Jovanović, autorka teksta „Moj sukob sa njima“, koji je 2010. godine objavljen u dodatku Beton u dnevnom listu Danas, definisala je medijskog analitičara i bivšeg političara Đorđa Vukadinovića kao „kripto-fašistu“, komentarišući Vukadinovićevu kolumnu „Nametanje genocida“, koja je objavljena u magazinu Nova srpska politička misao. Vukadinović je 2010. godine podneo tužbu protiv Jovanovićeve, tvrdeći da je tekst povredio njegovo dostojanstvo, ugled, čast i prava ličnosti, zbog čega trpi intenzivne duševne bolove.

Tražena naknada štete: 400.000 dinara (oko 3.400 evra ili 4.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: Viši sud u Beogradu je 2016. godine odbacio Vukadinovićevu tužbu, tvrdeći da su informacije date u spornom tekstu u stvari vrednosni sud i da je termin „kripto-fašista“ vrednost, a ne činjenična izjava. Apelacioni sud je 2017. godine proglasio Vukadinovićevu žalbu neosnovanom i pravosnažno okončao predmet.

Slučaj 13: Vjekoslav Radović protiv NUNS-a, 2009–2016

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Vjekoslav Radović, bivši dopisnik Rojtersa iz Srbije, podneo je 2009. godine tužbu protiv NUNS-a zbog teksta novinarku Ivane Jovanović „Radnici u drugom ešalonu“, objavljenog u internoj publikaciji NUNS-a Dosije o medijima. Jovanović je tvrdila da je Radović autor lažne priče o ubistvu 41 bebe u sukobima u Vukovaru. U tekstu se kaže da je ova lažna priča bila osnova da dobije otkaz u Rojtersu.

Radović je podneo tužbu protiv NUNS-a zbog povrede časti i ugleda, tvrdeći da tekst daje lažne informacije o njemu i tražio je naknadu štete u iznosu od 800.000 dinara (oko 6.700 evra ili 8.000 dolara).

Tražena naknada štete: 800.000 dinara (oko 6.700 evra ili 8.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: Viši sud u Beogradu je 2015. godine delimično usvojio Radovićev tužbeni zahtev, obavezujući novinarku Ivanu Jovanović, NUNS, predsednicu NUNS-a Nadeždu Gaće i Jelku Jovanović, glavnu urednicu NUNS-ovog Dosijea o medijima, da Vjekoslav Radoviću isplate naknadu zbog nematerijalne štete u iznosu od 300.000 dinara (oko 2.500 evra ili 3.000 dolara). NUNS je 2016. godine uložio žalbu na presudu pred Apelacionim sudom u Beogradu, koji je preinačio presudu Višeg suda i naredio tuženima da tužiocu plate naknadu štete u iznosu od 100.000 dinara (oko 850 evra ili 1.000 dolara).

Slučaj 14: Emir Kusturica protiv Zorana Janića, Miroslava Bojčića, Peščanika i B92, 2011–2018**Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM**

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Novinari Zoran Janić i Miroslav Bojčić su 2011. napisali tekst „[Novogodišnja bajka za ubice](#)“ na portalu Peščanik. U tekstu se tvrdi da je filmski reditelj Emir Kusturica prijatelj generala Stanišića (direktora Službe državne bezbednosti Srbije), da je kurir između njega i Veselina Vukotića (mafijaša koji je dugo bio u bekstvu), da prenosi poruke, a često i novac od Stanišića do Vukotića. Kusturica je 2011. godine podneo tužbu protiv Janića, Bojčića, Peščanika i B92 (koji je bio vlasnik internet stranice koja je hostovala Peščanik), tvrdeći da tekst sadrži neistinite i uvredljive informacije, koje povređuju

njegovu čast i ugled, i zatražio naknadu štete u iznosu od 2 miliona dinara (oko 17.000 evra ili 20.000 dolara).

Tražena naknada štete: 2 miliona dinara (oko 17.000 evra ili 20.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: Okružni sud u Beogradu je 2016. godine doneo presudu u korist Kusturice i naredio tuženima da plate 20.000 dinara (oko 170 evra ili 200 dolara). Kusturica je uložio žalbu na iznos koji je odobrio Okružni sud. Apelacioni sud u Beogradu je 2017. godine naredio autorima teksta da tužiocu plate iznos od 150.000 dinara (oko 1.300 evra ili 1.500 dolara) zbog toga što su izneli neistine i uvredljive optužbe na račun Kusturičinih navodnih nezakonitih radnji. Apelacioni sud je 2018. godine naredio B92 da tužiocu isplati iznos od 400.000 dinara (oko 3.400 evra ili 4.000 dolara) na ime naknade nematerijalne štete i da pokrije troškove postupka.

Slučaj 15: Jorgovanka Tabaković protiv Blica, 2014–2018

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: U tekstu u Blicu iz 2014. godine „[Skandalozna naredba guvernerke: zaposlite ih, pa neka su nestručni!](#)“, opisana je praksa zapošljavanja u Narodnoj banci Srbije od kada je guvernerka Jovanka Tabaković preuzela tu funkciju. U tekstu se tvrdi da je Tabaković davala naređenja i urgirala u sektoru za ljudske resurse da zaposle određene kandidate, čak i ako nisu kvalifikovani. Tabaković je 2014. godine podnela tužbu za uvredu protiv dnevnog lista Blic, tražeći naknadu štete od 1 milion dinara (oko 8.500 evra ili 10.000 dolara).

Tražena naknada štete: 1 milion dinara (oko 8.500 evra ili 10.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: Sud je doneo presudu koja je dostavljena i tužiocu i tuženom, ali nijedna strana nije davala informacije za javnost. Na osnovu dostupnih informacija, sud je doneo presudu u korist tužioca. Guvernerka Tabaković je nastavila da daje izjave i intervjue za Blic.

Slučaj 16: Srđan Ilić protiv Peščanika, Svetlane Lukić, Svetlane Vuković i Slobodana Tomića, 2015–2020

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: U tekstu Slobodana Tomića „[Šibcarski trikovi](#)“, [objavljenog 2015.](#) godine na sajtu Peščanik, novinar je izveštavao o helikopterskoj nesreći koja se desila u Beogradu 13. marta 2015. godine, kada je poginulo sedmoro ljudi. Tomić je izveštavao o tome da je naređenja davao tadašnji ministar odbrane Bratislav Gašić (trenutno šef Službe državne bezbednosti Srbije), neposredno pre i odmah nakon prinudnog sletanja i nesreće. U svom tekstu Tomić pominje dve fotografije tužioca Srđana Ilića, koje je objavio tabloid Tanjug, ukazavši na neke razlike između dve fotografije na kojima se vidi da su izmenjene tako da se pokaže da je pilot odgovoran za pad helikoptera. Ilić je podneo tužbu protiv Peščanika zbog objavljivanja neistinitih i nekompletnih informacija i tražio naknadu štete u iznosu od 700.000 dinara (oko 5.900 evra ili 7.000 dolara).

Tražena naknada štete: 700.000 dinara (oko 5.900 evra ili 7.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: Viši sud u Beogradu je 2015. godine odbacio tužbu, ali je Apelacioni sud preinačio tu presudu i naredio ponovno suđenje 2017. godine. Tokom ponovnog suđenja, Viši sud je potvrdio prvobitnu presudu, utvrdivši da je tužba neosnovana. Sud je rekao da pravo na slobodu informisanja prevladava nad pravom na lično dostojanstvo i da informacije iz ovog teksta doprinose debati u javnom interesu. Apelacioni sud je 2020. godine ukinuo prvostepenu presudu i dodelio naknadu štete tužiocu u iznosu od 50.000 dinara (oko 420 evra ili 500 dolara).

Slučaj 17: Nikola Sandulović protiv Danasa, 2010–2016**Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM**

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Novinarka Ivana Pejčić je 2010. godine napisala tekst „Potraga za kolima atentatora“, koji je objavljen u dnevnom listu Danas. Novinarka je u tekstu pisala o pokušaju ubistva Nikole Sandulovića 2010. godine (telohranitelja bivšeg premijera Zorana Đinđića koji je ubijen u atentatu 2003. godine), napomenuvši da se „razlog za pokušaj ubistva Sandulovića može naći u njegovim poslovima, kako dobro obavešteni izvori Danasa tvrde, jer je on dobro upoznat sa aktivnostima srpskog podzemlja i učestvuje u građevinskim investicijama u Beogradu“. Tužilac je 2010. godine podneo tužbu za povredu ugleda i časti.

Tražena naknada štete: 100.000 dinara (oko 850 evra ili 1.000 dolara).

Sudska presuda/status predmeta: U presudi Višeg suda u Beogradu 2013. godine delimično je usvojen tužbeni zahtev Nikole Sandulovića, pod obrazloženjem da Ivana Pejčić nije dokazala svoje navode iz teksta, a sud je naredio da se isplati naknada štete u iznosu od 100.000 dinara (oko 850 evra ili 1.000 dolara). Apelacioni sud u Beogradu je 2013. godine doneo presudu kojom se ukida presuda Višeg suda u Beogradu i predmet vraća tom sudu na ponovno suđenje. Apelacioni sud u Beogradu naročito insistira na tome da treba razdvojiti vrednosne sudove i činjenice, kao i uzeti u obzir sve informacije koje su navedene u tekstu. Viši sud u Beogradu je 2015. godine presudio u korist Danasa jer je tužilac izostao i nije opravdao izostanak. Kasnije su advokati tužioca uložili žalbu na ovu presudu pred Apelacionim sudom u Beogradu, koji je 2017. godine potvrdio rešenje Višeg suda u Beogradu i odbacio predlog za povraćaj u pređašnje stanje kao neosnovan.

Slučaj 18: Goran Belić protiv Milice Čubrilo i Vremena, 2019–u toku

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Novinarka Milica Čubrilo je 2019. godine napisala tekst „[Život u ritmu čuvanja reke](#)“, koji je objavljen u magazinu Vreme. U tekstu piše o selu Rakita u istočnoj Srbiji i problemu zaštite životne sredine. Te iste godine biznismen Goran Belić, investitor firme koja se pominje u tekstu, podneo je tužbu protiv novinarkе Čubrilo i Vremena, tvrdeći da tekst predstavlja skup netačnih informacija i kvalifikacija kojima se povređuju njegova čast i ugled.

Tražena naknada štete: 500.000 dinara (oko 4.200 evra ili 5.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: postupak je u toku.

Slučaj 19: Nebojša Stefanović protiv Nova.rs, 2020–u toku

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM i ZOO

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Ministar Nebojša Stefanović je 2020. godine podneo tužbu protiv Nova.rs zbog teksta: „[Pamtićemo Branka Stefanovića po aferi Krušik i torbi para](#)“, o učestvovanju Branka Stefanovića, oca tužioca, u skandalima koji se odnose na

trgovinu oružjem, državnu fabriku oružja Krušik i kupovinu beogradskog hotela „Šumadija”. Tužilac je naveo da ovaj tekst blati sećanje na njegovog pokojnog oca. [On tvrdi da su informacije u tekstu neistinite i neproverene](#) i da su prikupljene suprotno odredbama Zakona o javnom informisanju i medijima. Zahtevao je da mu tuženi isplate naknadu štete zbog povrede njegove časti i ugleda u iznosu od 400.000 dinara (oko 3.400 evra ili 4.000 dolara).

Sudska presuda/status predmeta: u toku.

Slučaj 20: Nebojša Stefanović protiv Danasa, 2020–u toku

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZJIM i ZOO

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Ministar Stefanović je podneo tužbu protiv dnevnog lista Danas nakon što je objavljen tekst novinarkice Katarine Živanović „[Ko su desničari koji su se tukli sa policijom](#)”. U tekstu se govori o protestima u Beogradu 2020. godine, na kojima je došlo do brutalnog policijskog nasilja nad protestantima i dato je nekoliko izjava protestanata koji tvrde da su se u proteste infiltrirali pripadnici specijalnih policijskih snaga i huligani koje kontroliše država, a koji su započeli nasilje protiv policije. U jednoj izjavi je pomenuto kako je ministar Stefanović organizovao nasilnike. Stefanović je podneo tužbu, tvrdeći da je način izveštavanja i odabir prenetih informacija daleko od objektivnog i da narušava kredibilitet i poverenje građana u ličnost i angažovanje njega kao ministra. Tužilac traži naknadu štete za [povredu časti i ugleda i nanetu nenadoknadivu štetu svom psihičkom zdravlju](#).

Tražena naknada štete: 1 milion dinara (oko 8.500 evra ili 10.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: u toku.

Slučaj 21: Dragan Josić protiv Božidara Todorovića, 2020–u toku

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZOO

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Dragan Josić, jedan od većih investitora u male hidroelektrane u Srbiji, tužio je Todorovića jer je u svojoj Fejsbuk objavi rekao da je „Josić dobro poznati predsednik banditskog udruženja za uništenje reka” i da je tužilac „deo banditskog udruženja koje uništava naše reke izgradnjom mini hidroelektrana”.

Todorovićeve Fejsbuk objava se odnosila na izjave tužioca u medijima u kojima je iznosio pozitivne efekte mini hidroelektrana.

Tražena naknada štete: naknada nematerijalne štete za povredu časti i ugleda putem Fejsbuk objave u iznosu od 100.000 dinara (oko 850 evra ili 1.000 dolara).

Sudska presuda/status predmeta: Prvostepeni sud je delimično usvojio zahtev tužioca i dodelio mu iznos za naknadu štete od 10.000 dinara (oko 85 evra ili 100 dolara). Obe strane su uložile žalbu na presudu. Tužilac je izjavio žalbu na iznos naknade štete, dok se tuženi žalio na presudu. Predmet je još uvek u toku.

Slučaj 22: Goran Belić protiv Nensile Radojković, 2020–u toku

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZOO

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Goran Belić, advokat i istaknuti investitor u hidroelektrane u Srbiji, tužio je Nensilu Radojković zbog njene objave u otvorenoj Fejsbuk grupi „Odbranim reke Stare planine“. Tužena je objavila fotografiju tužioca kako pokušava da joj otme telefon tokom protesta, uz komentar „da je tužilac umešan u posao oduzimanja telefona svakome ko ga fotografiše“. Neki drugi član Fejsbuk grupe je iskoristio fotografiju koju je tužena napravila i izmenio je tako da izgleda kao da je tužilac ispred ulaza u koncentracioni logor Aušvic, a kao odgovor na tu izmenjenu fotografiju, tužena je prokomentarisala: „Moja fotka je u analima“, i „No pasarán“.

Tražena naknada štete: naknada nematerijalne štete za povredu časti i ugleda i pretrpljeni duševni bol u iznosu od 100.000 dinara (oko 850 evra ili 1.000 dolara).

Sudska presuda/status predmeta: Prvostepeni sud je odbacio tužbeni zahtev tužioca kao neosnovan, ali je tužilac izjavio žalbu na presudu. Predmet je još uvek u toku.

Slučaj 23: Dragan Josić protiv Ratka Ristića, 2020–u toku

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZOO

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Investitor i inženjer Dragan Josić podneo je tužbu protiv Ratka Ristića, dekana Šumarskog fakulteta na Beogradskom univerzitetu, zbog njegovih

komentara u tekstovima „[Neiscrpane rezerve arogancije](#)“ i „[Šta sve Dragan Josić ne zna](#)“, objavljenih u nedeljniku NIN. U ovim tekstovima on komentariše i opovrgava Josićeve tvrdnje da hidroelektrane ne utiču na ekosistem i osporava napore kompanije da želi da se konsultuje sa ljudima na koje će uticati izgradnja MHE. Između ostalog, bilo je sledećih komentara: „Upornost inženjera Dragana Josića da ignoriše svetsku i srpsku naučnu i profesionalnu javnost dok predstavljaju činjenice o uništavanju ekosistema je fascinantna.“

Tražena naknada štete: naknada nematerijalne štete za povredu časti i ugleda u iznosu od 100.000 dinara (oko 850 evra ili 1.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: predmet je još uvek u toku.

Slučaj 24: [Goran Belić protiv Aleksandra Jovanovića, 2020–u toku](#)

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZOO

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Aleksandar Jovanović je 2020. godine učestvovao u TV emisiji Dan na televiziji N1 i rekao da je Goran Belić „počinio zločin protiv ljudi koji žive na reci“, jer je „do kraja uništio reku nasred sela, ubio sve živo u njoj i uništio put prilikom izgradnje cevovoda koji vodi do njihovih polja“, a sve je to uradio „za dobre pare“. Iste godine, Belić je podneo tužbu za povredu časti i ugleda i zahtevao naknadu štete u iznosu od 100.000 dinara (oko 850 evra ili 1.000 dolara).

Tražena naknada štete: naknada nematerijalne štete za povredu časti i ugleda u iznosu od 100.000 dinara (oko 850 evra ili 1.000 dolara).

Sudska presuda/status predmeta: Prvostepeni sud je 2020. godine utvrdio da je predmet neosnovan i doneo presudu u korist tuženog. Beliću je naredio da plati troškove postupka, koji su iznosili 21.000 dinara (oko 180 evra ili 210 dolara). Sud je rekao da vrednosni sud nije činjenična tvrdnja i da takve tvrdnje moraju biti dozvoljene jer se kao mišljenja štite na osnovu prava na slobodu izražavanja, kako je definisano članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Tužilac je izjavio žalbu na presudu i predmet je i dalje u toku pred Apelacionim sudom.

Slučaj 25: [Vojislav Miljković protiv Milene Kitanovski, 2020–u toku](#)

Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu: ZOO

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: Aktivistkinja zaštite životne sredine Milena Kitanovski postavila je nekoliko objava na Fejsbuku koristeći negativan i uvredljiv govor protiv biznismena Vojislava Miljkovića, vlasnika elektrane, kao i njegove porodice. Miljković je 2020. podneo tužbu protiv Milene Kitanovski zbog povrede časti i ugleda, tvrdeći da su njene objave vulgarne i da sadrže netačne navode.

Tražena naknada štete: naknada nematerijalne štete za povredu časti i ugleda u iznosu od 200.000 dinara (oko 1.700 evra ili 2.000 dolara)

Sudska presuda/status predmeta: u toku.

Slučaj 26: Miloš Dangubić protiv Milene Kitanovski, 2020–u toku**Zakoni korišćeni u zahtevima za novčanu naknadu:** Krivični zakonik

Izjave/aktivnosti koje su bile uzrok: U periodu između aprila i maja 2020. godine, privatno lice Milena Kitanovski postavila je nekoliko Fejsbuk objava o radu silosa za žito i njihovog uticaja na naselje u blizini Surčina i zagađenje koje proizvode. Nakon toga, gradska inspekcija je utvrdila da silosi za žito ne rade. U svojim objavama, Kitanovski je direktno pitala Miloša Dangubića (predsednika lokalne stranke na vlasti u Surčinu) i ostale zvaničnike zašto su doneti takvi zaključci kada silosi za žito rade non-stop, navodeći da postoji korupcija (u objavama je bilo psovki). Dangubić je u aprilu 2020. godine podneo krivičnu prijavu protiv Kitanovske zbog uvrede.

Tražena naknada štete: krivična prijava

Sudska presuda/status predmeta: u toku.

Endnotes

-
- ¹ Videti Savet Evrope, [Hands Off Press Freedom](#), 2020; ili organizacija ARTICLE 19 i NUNS, [Medijske slobode i bezbednost novinara u Srbiji](#), mart 2021.
- ² Savet Evrope, *Hands Off*, ARTICLE 19 i NUNS, Medijske slobode.
- ³ Iako je Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima rezolucija Generalne skupštine UN, ona nije striktno obavezujuća za države, međutim za mnoge odredbe ove rezolucije smatra se da imaju pravnu snagu međunarodnog običajnog prava; videti *Filartiga protiv Pena-Irala*, 630F.2d 876(1980) (Federalni apelacioni sud za drugi okrug).
- ⁴ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima – ICCPR, 16. decembar 1966, [UNDoc.A/6316](#), Srbija je ratifikovala ICCPR 12. marta 2001.
- ⁵ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim, 4. septembar 1950.
- ⁶ Evropska komisija, [Povelja Evropske unije o osnovnim pravima](#), 26. oktobar 2012, 2012/C 326/02.
- ⁷ Komitet za ljudska prava (Komitet za ljudska prava), [Opšti komentar br. 34](#) o članu 19: Sloboda mišljenja i izražavanja, CCPR/C/GC/34, 12. septembar 2011. Videti isto Rezolucija Saveta za ljudska prava: [The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet](#), A/HRC/20/L.13, 29. jun 2012.
- ⁸ Komitet za ljudska prava, [Opšti komentar br. 34](#). *ibid*, stav 12.
- ⁹ *Ibid*, stav 38.
- ¹⁰ Videti npr. Evropski sud, *Lingens protiv Austrije*, predstavka br.9815/82, 8. jul 1986, stav 41.
- ¹¹ Videti npr. Evropski sud, *Steel Morris protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, predstavka br.68416/01, 15. maj 2005, stav 95; *Társasága Szabadságjogokért protiv Mađarske*, predstavka br. 37374/05, 14. april 2009, stav 27; *Vides Aizsardzības Klubs protiv Letonije*, predstavka br. 57829/00, 27. maj 2004, stav 42; Inicijativa mladih za ljudska prava protiv Srbije, predstavka br. 48135/06, 25. jun 2013.
- ¹² Videti npr. Evropski sud, *Thoma protiv Luksemburga*, predstavka br. 38432/97, 26. jun 2001, stavovi 45. i 46; ili *Lingens protiv Austrije*, stav42.
- ¹³ [Opšti komentar br. 34](#), stav 44. Videti i preporuku br.R (2000) 7 Komiteta ministara država članica o pravima novinara da ne odaju svoje izvore informacija, usvojeno 8. marta 2000.
- ¹⁴ [Opšti komentar br. 34](#).
- ¹⁵ Videti npr. Evropski sud, *The Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, predstavka br. 6538/74, 26. april 1979, st.49.
- ¹⁶ Videti npr. Evropski sud, *Observer i Guardian protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, predstavka br.13585/88, 26. novembar 1991, st.59.
- ¹⁷ *Ibid*, stav 22.
- ¹⁸ Videti isto Komitet za ljudska prava, [Opšti komentar br.16: član 17 \(pravo na privatnost\) ICCPR](#), 8. april 1998, stav 1.
- ¹⁹ Videti i Evropski sud, *Axel Springer AG protiv Nemačke*, predstavka br.39954/08(GC), 7. februar 2012, st.83.
- ²⁰ [Opšti komentar br. 34](#), stav 21.
- ²¹ ARTICLE 19, [Defining Defamation: Principles on Freedom of Expression and Protection of Reputation](#), načelo 2, revidirano izdanje, 2017.
- ²² Videti npr. Evropski sud, *Axel Springer AG protiv Nemačke*, st. 83–84.
- ²³ *Ibid*.

²⁴ Videti npr. Komitet za ljudska prava, *Khidirnazar Allakulov protiv Uzbekistana*, komentar br.2430, CCPR/C/120/D/2430/2014, 22. avgust 2017.

²⁵ Opšti komentar br. 34, st.47; Rezolucija Parlamentarne skupštine Saveta Evrope 1577 (2007) [Towards Decriminalization of Defamation](#); Odgovor Komiteta ministara, usvojen na 1029. sednici zamenika ministara, 11. jun 2008, Zajednička deklaracija: [Challenges to Freedom of Expression in the Next Decade](#), 2. februar 2010. Videti Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, Ending the Chilling Effect – Working to Repeal Criminal Libel and Insult Law, November 2004; OEBS. Ekonomski i socijalni savet UN, *Civil and Political Rights including the Question of Freedom of Expression*, [UN Doc.E/CN.4/2000/63](#), 18. januar 2020. st. 52; i [UN Doc.E/CN.4/2001/64](#), 26. januar 2001.

²⁶ Ibid. Videti isto Evropski sud, *BladetTromsø protiv Norveške*, predstavka br.21980/93, 28. oktobar 1999 (u kojoj je sud utvrdio da tužbe za povredu časti treba razmatrati sa stanovišta dva ključna elementa: privatnosti i istine).

²⁷ Videti npr. Savet Evrope, [Declaration on political debate in the media](#) (usvojena na 872. sastanku zamenika ministara), 12. februara 2004. ili Evropski sud *Thoma protiv Luksemburga*, st. 47; *Colombani protiv Francuske*, predstavka br.51279/99, 25. septembar 2002, st. 56; *OOO Izdatelskiy Tsentri Kvaritirny Ryad protiv Rusije*, predstavka br.38748/05, 18. septembar 2017, st. 38; ili *Colombani protiv Francuske*.

²⁸ Videti npr. Evropski sud, *Morar protiv Rumunije*, predstavka br.25217/06, 7. jul 2015, st. 55; ili *Verlagsgruppe News GmbH protiv Austrije (br. 2)*, predstavka br.10520/02, 14. decembar 2006, st.36.

²⁹ Videti Evropski sud, *Verlagsgruppe News GmbH protiv Austrije (br.2)*. Kako sud tvrdi, relevantni faktori za uspostavljanje prave ravnoteže između prava na poštovanje privatnog života i slobode izražavanja u ovakvoj vrsti slučajeva jesu: da li se doprinosi opštoj debati ili javnom interesu, u kojoj meri je osoba izašla na loš glas, koja je tema izveštavanja i koja je priroda informacija, prethodno ponašanje osobe o kojoj je reč, metode pribavljanja informacija, sadržaj, forma i posledice sporne publikacije i strogost izrečenih sankcija. Videti Evropski sud, *Couderc and Hachette Filipacchi Associes protiv Francuske*, predstavka br.40454/07, 10. novembar 2015, st.93; *Ólafsson protiv Islanda*, predstavka br.58493/13, 16. mart 2017, st.48.

³⁰ *Eon protiv Francuske*, predstavka br.26118/10, 14. mart 2013, st. 60; ili Bodrožić protiv Srbije, predstavka br.32550/05, 2. jun 2009, st.51.

³¹ *Von Hannover protiv Nemačke br.2*, st.110.

³² Bodrožić protiv Srbije, *OOO Izdatelskiy Tsentri protiv Rusije*, st.42; ili *Lingens protiv Austrije*.

³³ Zakon o javnom informisanju i medijima, 83/2014, 58/2015, i 12/2016, u članu 29. kaže: „Medij je sredstvo javnog obaveštavanja koje rečima, slikom, odnosno zvukom prenosi urednički oblikovane informacije, ideje i mišljenja i druge sadržaje namenjene javnoj distribuciji i neodređenom broju korisnika. Pod medijem se u smislu ovog zakona naročito podrazumevaju dnevne i periodične novine, servis novinske agencije, radio-program i televizijski program i elektronska izdanja tih medija, kao i samostalna elektronska izdanja (uređivački oblikovane internet stranice ili internet portali), a koji su registrovani u Registru medija, u skladu sa ovim zakonom. Medij nema svojstvo pravnog lica“.

³⁴ Apelacioni sud u Beogradu, Gž 3216/18, 21. decembar 2018, str. 5–7.

³⁵ Videti član 4. Zakona o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava, Sl. glasnik RS, br.101/2013, član 4.

³⁶ Vrhovni kasacioni sud, R1627/2016 od 21. decembra 2016.

³⁷ Organizacija ARTICLE 19, *Defining Defamation*.

³⁸ Komentari srpskog stručnjaka o medijskom zakonu (u izveštaju).

³⁹ Apelacioni sud u Beogradu, presuda br.396/18,14. jun 2018.

⁴⁰ Videti npr. Apelacioni sud u Beogradu, presuda br. 5479/16,18. avgust 2016, str. 6.

⁴¹ Zakon o obligacionim odnosima, „Sl. list SFRJ“, br. 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, „Sl. list SRJ“, br. 31/93, „Sl. list SCG“, br. 1/2003 - Ustavna povelja i „Sl. glasnik RS“, br. 18/2020).

⁴² Vrhovni kasacioni sud, presuda br. 1609/17, 31. januar 2018.

- ⁴³ Videti npr. Nebojša Stefanović protiv Peščanika, 2016 (u izveštaju); ili Viši sud u Beogradu, P3 313/2016, 10. jul 2018. godine.
- ⁴⁴ Zakon o obligacionim odnosima, član 154.
- ⁴⁵ Videti npr. Nebojša Stefanović protiv Peščanika, 2016.
- ⁴⁶ Zakon o medijima, član 112.
- ⁴⁷ Zakon o obligacionim odnosima, član 199.
- ⁴⁸ Zakon o obligacionim odnosima, član 198, stav 1.
- ⁴⁹ Ustavni sud, presuda br. 1235/16, 18. oktobar 2018.
- ⁵⁰ Zakon o obligacionim odnosima, član 200.
- ⁵¹ Kao primer, pogledati slučaj Diković protiv Kandić, presudu Apelacionog suda, u kojoj se navode sledeće okolnosti: status tužioca u društvu, njegova/njena funkcija, ozbiljnost objavljenih optužbi, priroda navedenih reči, opšta društvena i politička situacija u kojoj su ove reči izrečene i način na koji je tuženi učinio povredu ovog prava, koliki deo populacije je mogao da pristupi objavljenom dokumentu, kao i namera. Prilikom nabiranja ovih okolnosti, sud nije analizirao i cenio ove okolnosti.
- ⁵² Na osnovu trenutnog člana 3. Zakona o parničnom postupku, sudije razmatraju samo one zahteve koje su iznele strane, a to se tumači kao ograničavanje sudija da razmotre one lekove koje zatraži tužilac.
- ⁵³ Apelacioni sud u Nišu, presuda br. 351/19, 20. februar 2019.
- ⁵⁴ Zakon o parničnom postupku, član 294, nakon izmene iz 2020. godine.
- ⁵⁵ Multidonatorski poverenički fond za podršku sektora pravosuđa u Srbiji, [Funkcionalna analiza pravosuđa u Srbiji](#), Izveštaj broj 94014-YF, 2014.
- ⁵⁶ Multidonatorski poverenički fond, Funkcionalna analiza pravosuđa u Srbiji, str. 12.
- ⁵⁷ Videti *Steel and Morris* protiv Ujedinjenog Kraljevstva, st. 59–61; ili Specijalni izvestilac o nezavisnosti sudija i advokata, 2013, [A/HRC/23/43](#), st. 20.
- ⁵⁸ Bilo je još slučajeva u ovom periodu, međutim, za svrhe ovog istraživanja analizirano je samo 26. Nije moguće dati pregled ostalih slučajeva zbog nemogućnosti pristupa pravosnažnim presudama sudova i sudskim materijalima. Iako se na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja predviđa pravo na dostupnost pravosnažnim sudskim presudama (član 2), presude se inače ne objavljuju i njima se može pristupiti samo preko zahteva za informacije. Organizacije su tokom ovog istraživanja podnosile zahteve za informacije i mnogi sudovi su odgovorili pozitivno. Međutim, procedure jako dugo traju i odgovor na neke zahteve se i dalje čeka. Do zastoja je došlo i zbog trenutne pandemije, pa su i sudovi sporiji. Pristup informacijama o slučajevima koji su u toku je ograničen. Napominjemo da je 16 slučajeva, koje je pokrenuo Dragoljub Simonović protiv portala Žig.info u ovom izveštaju opisano samo kao jedan slučaj.
- ⁵⁹ Videti isto Savet Evrope, [Justice for man made to pay huge fine for publishing criticism of a public official](#).
- ⁶⁰ Videti npr. *W. Shepard*, [A Look At Abu Dhabi's 'BadJoke': The Belgrade Waterfront Project](#), *Forbes*, 6. decembar 2016. Videti i Ne davimo Beograd, [Pet godina od rušenja u Hercegovačkoj: Pravda spora, ali neizbežna](#), 11. jun 2021. Ovaj incident je uticao na formiranje građanskog pokreta Ne davimo Beograd (kasnije registrovanog kao stranka), koji poziva na odgovornost zbog nezakonitog rušenja i nepostojeće reakcije policije.
- ⁶¹ Videti Vesna Pešić, [Dosoljavanje](#), Peščanik, 13. maj 2016.
- ⁶² Viši sud u Beogradu, P3313/2016, 10. jul 2018.
- ⁶³ Apelacioni sud u Beogradu, GŽ3217/2018, 17. oktobar 2018, str. 4–5.
- ⁶⁴ Videti Moma Ilić, [Ustavni sud poništio presudu zbog povrede prava novinara na slobodu izražavanja](#), Udruženje novinara Srbije (UNS), 5. januar 2017.
- ⁶⁵ Slavoljub Nikolić protiv Gvozdena Zdravića (dokumentacija predmeta).
- ⁶⁶ Republički zavod za statistiku, [Mesečni izveštaj o zaradama](#), mart 2021.

ARTICLE 19

AMERICAN **BAR** ASSOCIATION

Center for Human Rights

**MEDIA FREEDOM
RAPID RESPONSE**

supported by

